

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2019–2021**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Denisa Sýkorová

Aspekty osobnosti vedoucího na letním dětském táboře

Praha 2021

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**MASTER PART-TIME STUDIES
2019–2021**

DIPLOMA THESIS

Denisa Sýkorová

**Aspects of the Personality of a Leader at a Summer
Children's Camp**

Prague 2021

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Denisa Sýkorová

Poděkování

Touto cestou bych ráda vyjádřila díky vedoucí své diplomové práce, PhDr. Tereze Vacínové, PhD., za její cenné rady, trpělivost a vstřícnost.

Anotace

Teoretická část diplomové práce vymezuje základní terminologii a poznatky týkající se pojmu osobnosti, jejího zkoumání, struktury, včetně temperamentu, schopností, postojů a rysů, i dynamiky, obsahující motivaci a vůli. Empirická část je věnována zkoumání aspektů osobnosti oddílových vedoucích na letním dětském táboře a je v ní obsažena případová studie, rozhovor se zástupci hlavního vedoucího a sociometrie.

Klíčová slova

Dynamika osobnosti, letní dětský tábor, oddílový vedoucí, osobnostní profil, pojem osobnost, případová studie, rozhovor, sociometrie, struktura osobnosti.

Annotation

The theoretical part of the thesis defines the basic terminology and knowledge concerning the concept of personality, its research, structure, including temperament, abilities, attitudes and traits, as well as dynamics, including motivation and will. The empirical part is devoted to the study of aspects of the personality of the unit leaders at the summer children's camp and it includes a case study, an interview with the deputy head leader and sociometry.

Keywords

Case study, concept of personality, interview, personality dynamics, personality profile, personality structure, sociometry, summer children's camp, section leader.

OBSAH

ÚVOD	8
1 OSOBNOST JAKO POJEM	10
1.1 Možnosti zkoumání osobnosti.....	12
1.2 Teorie osobnosti a jejich význam.....	13
2 STRUKTURA OSOBNOSTI	21
2.1 Temperament.....	21
2.2 Schopnosti	23
2.3 Postoje	25
2.4 Rysy.....	27
3 DYNAMIKA OSOBNOSTI	28
3.1 Motivace.....	28
3.2 Vůle	29
4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	31
4.1 Cíl a metodologie šetření.....	33
4.2 Výzkumný vzorek a oblast šetření	35
4.3 Časový harmonogram šetření.....	37
5 PŘÍPADOVÁ STUDIE	39
6 OSOBNOSTNÍ PROFILY VEDOUČÍCH NA LETNÍM DĚTSKÉM TÁBOŘE	42
6.1 Vedoucí dívčích oddílů	44
6.2 Vedoucí chlapeckých oddílů	48
7 ROZHOVOR	51
8 SOCIOMETRIE	58
9 INTERPRETACE A PREZENTACE VÝSLEDKŮ	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
SEZNAM ZKRATEK	72
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce jsou aspekty osobnosti vedoucího na letním dětském táboře. Motivací autorky pro zvolení vlastního tématu práce se stala několikaletá participace na letním dětském táboře, kde si vyzkoušela jak post oddílového vedoucího, tak funkci zástupce hlavního vedoucího pro výchovnou činnost.

Právě tato funkce ji dovedla až k výběru zvoleného tématu, jelikož je velmi úzce propojena se vzděláváním a vedením táborových pracovníků. Součástí této pozice je totiž nejen výběr kandidátů na pozici oddílových vedoucích, ale i vzdělávání, školení motivování a vedení oddílových vedoucích i ostatních táborových pracovníků, tak aby byli připraveni co nejlépe na vykonávání příslušných funkcí.

Ačkoliv je autorka v posledních dvou letech z rodinných důvodů pouze externím pozorovatelem a částečně také uvolněným oddílovým vedoucím, mohla díky osobní angažovanosti a vazbám ve vybrané neziskové organizaci sbírat data v nepříliš probádané oblasti výchovy, vzdělávání a volného času.

Diplomová práce obsahuje jak teoretickou, tak empirickou část. Cílem teoretické části je představit základní pojmy a problematiku osobnosti jako takovou a zároveň nastínit možnosti jejího zkoumání a další specifika zvolené problematiky. Ke zpracování teoretické části autorka používá metodu analýzy tištěných i elektronických pramenů zejména z oblasti psychologie osobnosti, ale i dalších souvisejících oblastí.

Empirická část si klade za cíl zjistit, jaké typy osobností se na letním dětském táboře vyskytují, jak jsou schopny fungovat jak s dětmi, tak i vzájemně. Autorka by zároveň chtěla vyzkoumat, jaké osobnostní aspekty jsou pro výkon oddílového vedoucího žádoucí, a čeho je naopak lepší se vyvarovat.

K získání výstupů z empirické části autorka zvolila metody zúčastněného pozorování, rozhovorů se zástupci hlavního vedoucího a sociometrie.

Práci samotnou autorka formuluje na základě uvedených cílů. Úvodní kapitola diplomové práce představuje osobnost jako pojem a pojetí tohoto pojmu z hlediska různých autorů. Její dvě podkapitoly se věnují možnostem zkoumání osobnosti a teoriím osobnosti, jež jsou drobným exkurzem do historie, a jejich významem.

Druhá kapitola se zaměřuje na strukturu osobnosti. Je rozčleněna do čtyř podkapitol, ve kterých jsou postupně představeny rozmanitosti temperamentu,

schopností, společně s odkazem na dovednosti, postojů a jejich možných proměn a vývoje, a v neposlední řadě rysů, jakožto popisných prvků struktury osobnosti.

Třetí kapitola je věnována dynamice osobnosti, jež je hybnou silou fungování lidské bytosti. Ve dvou podkapitolách se soustřeďuje na motivaci, vůli, jejich členění a specifika. Oba tyto pojmy spolu totiž úzce souvisí, ale nemusí být nutně v souladu.

Čtvrtou kapitolou začíná empirická část diplomové práce. Ta ve svém úvodu vymezuje cíl dané části, poskytuje náhled do oblasti psychologické diagnostiky, která je z pohledu andragogiky významnou z hlediska možností objevování specifických odlišností jedinců a jejich způsobilosti pro výkon určitých činností, a zároveň metod, jež je možné pro tuto diagnostiku využít. V následujících podkapitolách potom popisuje metodologii empirického šetření, představuje vybraný výzkumný vzorek a časový harmonogram výzkumu.

Pátá kapitola obsahuje případovou studii z vybraného letního dětského tábora, popisuje jeho obvyklé každodenní fungování a také pozici oddílového vedoucího, tudíž i harmonogram jeho dne se specifickými činnostmi a rámcový plán upravující chod tábora.

Šestá kapitola je věnována právě osobnostním profilům jednotlivých oddílových vedoucích působících na táboře a jejich odlišnostem. V rámci dvou podkapitol je tato kapitola postupně zaměřena na vedoucí dívčích a chlapeckých oddílů.

V sedmé kapitole je obsažen rozhovor se zástupci hlavního vedoucího tábora, s komentářem autorky, kteří vybírají z kandidátů na funkci oddílových vedoucích, a jejich názor na osobnosti současných vedoucích a vývoj, jímž v průběhu let procházejí.

Osmá kapitola je věnována sociometrii a vztahy mezi jednotlivými oddílovými vedoucími, aby bylo možné zjistit, zda výsledky budou v souladu s předchozími částmi výzkumu.

Kapitolou hodnotící předchozí výstupy v celé práci je kapitola devátá. Ta se soustřeďuje na interpretaci a prezentaci zjištěných výsledků a formulaci možných zlepšení a doporučení do dalších let.

1 OSOBNOST JAKO POJEM

Osobnost poukazuje na individuální rozdíly v charakteristických vzorcích myšlení, chování a cítění. Studie osobnosti jsou zaměřeny na dvě rozsáhlé oblasti. Jednou z nich je pochopení individuálních rozdílů v konkrétních charakteristikách osobnosti, druhou je pochopení způsobu, jakým se různé části člověka spojují v jeden celek (Kazdin, 2000, s. 2752).

Slovo osobnost bylo odvozeno z latinského *persona*, jež v antickém světě původně označovalo masku divadelních herců. Právě metafora masky může být námětem k přemítání o dvou tvářích člověka (Schraggeová, 2011, s. 6).

Na pojem osobnost je možné nahlížet mnoha různými optikami. Pro účely této práce bude využit přístup psychologie osobnosti, jež je součástí obecné teorie poznání člověka a antropodiagnostiky. Tato disciplína si klade za cíl vědecky uchopit dynamiku, strukturu a vývoj komplexního fenoménu v oboru psychologie označovaného pojmem osobnost (Cakirpaloglu, 2012, s. 12).

Každý autor má možnost definovat své pojmy podle vlastního uvážení, může však dojít k tomu, že čtenáři dané publikace mohou tyto pojmy pochopit nepřesně, zvláště, když v definici budou použita slova z běžné řeči, která mohou mít větší množství významů (Říčan, 2010, s. 13).

Na rozdíl od psychologického chápání je osobnost v hovorovém jazyce ztotožňována se silnou osobností s charismatickými vlastnostmi. V běžném jazyce lze tedy pozorovat deskriptivní tendence, skrze něž jsou popisováni lidé kolem nás jejich nejcharakterističtějšími vlastnostmi (Schraggeová, 2011, s. 7).

Dle většiny definic však pojem osobnost definuje „*souhrn souvislost či propojení charakteru, temperamentu schopností a také konstitučních vlastností člověka*“ (Cakirpaloglu, 2012, s. 16).

Velké množství psychologických definic je také dokladem toho, jak rozmanité psychické procesy a individuální projevy osobnosti jsou. V některých z nich je vyzdvížen význam osobnostních rysů, hodnost, schopností, postojů motivů či adaptačních vlastností člověka, v jiných zase emoční reakce, energetické vlastnosti, stavy, nálady a ostatní aspekty, jež je možné označit pojmem temperament, a další pracují s pojmy charakter, morálka etičnost nebo sociální bytí (Cakirpaloglu, 2012, s. 17).

S pojmem osobnost pracují i různé slovníky. V pedagogickém slovníku je uvedeno, že pojem osobnost může být chápán třemi různými způsoby. Z hlediska hovorového, užívaného laickou veřejností, jímž se zabývá i Říčan, z hlediska psychologického, jež odkazuje na Drapelovu publikaci o teoriích osobnosti a z hlediska pedagogického, kde je stěžejním problémem rozvoj osobnosti jedinců procházejících procesem vzdělávání prostřednictvím intencionální výchovy a edukace (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 183–184).

Laická veřejnost užívá slovo osobnost především v hodnotícím významu. Osobností v tomto významu je jedinec, který je určitým způsobem v pozitivním slova smyslu pozoruhodný. Osobností také může být označována osobitost, odlišnost od ostatních lidí, zejména stejné kultury a věku (Říčan, 2010, s. 13).

Andragogický slovník pracuje s pojmem osobnost přes její definici jako komplexní a relativně stabilní systém psychických a tělesných vlastností člověka, který se projevuje v reakcích na rozličné podněty a situace v součinnosti s jinými lidmi a funguje jako celek (Průcha a Veteška, 2014, s. 201).

V psychologických definicích je pravidelně zdůrazňována jednota či integrita všech psychických funkcí; jedinečnost či osobitost individuálního jednání, myšlení a prožívání a relativní stálost či důslednost psychosociálního bytí jedince (Cakirpaloglu, 2012, s. 18).

Dle psychologického slovníku je osobnost nejčastěji popisována jako celek duševního života s mnoha různými definicemi, kterých je uváděno až padesát (Hartl, Hartlová, 2015, s. 379).

Předmětem psychologie osobnosti je zejména psychika ve významu psychické individuality jedince a osobnost jako struktura celku psychiky, tento obor lze tedy chápat jako určitý dvojbor, u kterého závisí výklad na konkrétních souvislostech (Říčan, 2010, s. 15).

Duální pohled na osobnost lze vnímat i z hlediska rozdílnosti vnějšího kontextu osobnosti, tedy toho, jakou roli člověk v životě zastává, jak se jeví druhým a jaký má status, a vnitřního, jež je skrytá a jde do jeho hlubší podstaty, která je obtížněji přístupná nejen okolí, ale i jedinci samotnému (Schraggeová, 2011, s. 7).

Osobnost je produktem interakce subjektu a sociálních podmínek jeho existence a představuje kvalitativně nejvyšší úroveň interakční aktivity psychických funkcí

a vlastností prostředí. Osobností se člověk nerodí, utváří se totiž v aktivním sociálním stykem v procesu reálné společenské činnosti. Rozhodujícím činitelem je zde socioekonomická skutečnost (Schraggeová, 2011, s. 8).

1.1 Možnosti zkoumání osobnosti

Teoretikové z oblasti psychologie osobnosti si kladou za cíl dospět k popisu základní univerzální struktury osobnosti, tedy k všeobecnějším, vědecky ověřeným poznatkům o záhadách lidské podstaty (Schraggeová, 2011, s. 8).

Na začátek vědeckého bádání je třeba položit si otázky typu: „Co? Jak? Proč?“ V první otázce je zahrnuto vymezení charakteristických vlastností daného psychického konstruktů. „Co?“ tudíž reprezentuje myšlenkový proces identifikace a deskripce idiosynkratických a obecných aspektů osobnosti, snaží se tedy popsat složení dynamiku a vývoj a v souladu s tím také vyobrazit a utřídít jednotlivé psychické a konstituční složky osobnosti (Cakirpaloglu, 2012, s. 12).

Strukturu člověka totiž mohou představovat určité stabilní vlastnosti, jež se propojují do komplexních celků. Jedinice na základě těchto společenských vlastností je možné označit jako extroverta či introverta (Schraggeová, 2011, s. 9).

Druhá otázka: „Jak?“ se dotýká vztahů a procesů. Zde se psychologie osobnosti snaží proniknout do individuální povahy vnímání, myšlení, řešení problémů, cítění a dalších psychických procesů, tedy do systému vnitřního uspořádání. K bádání jsou zde využity metody introspekce, z důvodu určení a popisu subjektivních činitelů osobnosti, a extraspekce, aby mohly být vymezeny jejich manifestační projevy. Nelze opomenout ani deskripce, jejímž úkolem je upřesnit, co konkrétně představuje určitý osobnostní jev a jakým způsobem probíhají procesy uvnitř osobnosti a jak osobnostní činitelé vstupují do vzájemné interakce. Deskripce tedy pomáhá popsat souvztažnost mezi jednotlivými proměnnými, což je velice důležité při následné definici psychologických zákonů a principů (Cakirpaloglu, 2012, s. 12).

Druhá otázka tedy hledá odpovědi na to, jak velké míře je osobnost ovlivněná biologickými faktory. Vztahuje se k vývojovým vlivům a vysvětlování mechanismů jejich působení při formování osobnosti (Schraggeová, 2011, s. 9).

Otázka: „Proč?“ si klade za cíl pochopit, objasnit, predikovat a poté i regulovat projevy a procesy osobnosti, tedy odhalit skutečné příčiny a pracovat s nimi. Nezbytnou součástí v cestě za tímto cílem je prozkoumání emočních, konstitučních i motivačních činitelů osobnosti (Cakirpaloglu, 2012, s. 12).

Některé teorie zdůrazňují, že základem dynamiky chování je snaha jedince zmírňovat napětí. Základní myšlenka tako chápané motivace je, že lidské jednání usměrňují síly vedoucí k uspokojení základních potřeb, směřující k návratu do příjemného stavu bez napětí. Jsou však jiné teorie, které zdůrazňují potřebu člověka dosahovat cílů, které si sám vytyčí, nebo kterých se snaží dosáhnout při soupeření s druhými. Tudiž růst, naplňování potenciálních možností, i za cenu nárůstu napětí a nepohody, je hlavní silou, jež určuje chování (Schraggeová, s. 9, 2011).

Člověk je ochotný snášet nepohodu, když při tom prožívá pocit uspokojení při dosahování svých cílů či sebenaplnění. Někteří teoretici, například Maslow, tvrdí, že je možné mít v životě období, v němž jsme hnáni tužbou redukovat napětí a uspokojit základní fyziologické potřeby a jindy jsme zase ovládáni tendencí seberozvíjení a naplňování svých potenciálů (Schraggeová, s. 9, 2011).

1.2 Teorie osobnosti a jejich význam

Teorie osobnosti jsou ve své podstatě soustavami, jež vypracovali různí odborníci, zejména psychologové a psychiatři, aby byla osvětlena interakce dynamických sil, které působí v životě každého jedince. Vývoj a zrání každého člověka jsou však teoretiky vysvětlovány různými způsoby, dle zaměření každého z nich (Drapela, 2011, s. 15).

Teorie není něčím, co je dané fakticky, jedná se o volbu specifického způsobu představování událostí. Ve své ideální formě se teorie skládá z určitého souboru relevantních premis a souboru empirických definicí, které tyto předpoklady vztahují ke světu, kde mohou být různé skutečnosti pozorovány (Hall a Lindzey, 2002, s. 13).

Ve své podstatě je teorie jakousi mapou, která je velmi užitečná pro orientaci v krajině, ale skutečná krajina je odlišná. Mapa, stejně jako teorie není totiž schopna zachytit vše, poskytnout však hrubou orientaci ano (Schraggeová, 2011, s. 11).

Teorie osobnosti má kořeny hluboko v historii. Koncepce lidské přirozenosti a chování rozvíjeli už klasičtí učenci jako například Hippokrates, Platón či

Aristoteles. Současné teorie osobnosti neodráží jen tyto rané základy, ale i myšlenky mnoha dalších velikánů historie (Hall a Lindzey, 2002, s. 16).

Od vzniku prvních ucelených psychologických teorií, jež vznikaly od přelomu 19. a 20. století až do současnosti, je možné nalézat různorodé, někdy až protichůdné přístupy ve vysvětlování podstaty osobnosti. Neexistuje jednotný náhled na tuto podstatu, ba ani jednotná definice osobnosti. Od vzniku prvních ucelených psychologických teorií, jež vznikaly od přelomu 19. a 20. století až do současnosti (Schraggeová, 2011, s. 9).

Následující část je tedy věnována několika teoretikům a jejich přístupům ke zkoumání osobnosti a jejího poznávání.

Jednou z nejvýznamnějších teorií dvacátého století, jak v psychologii, tak pro kulturní život, se stala psychoanalytická teorie Sigmunda Freuda, který byl velmi obratný ve vysvětlování rozporuplných situací tak, že výsledek dával smysl ve shodě s jeho hypotézami. Hlavními body Freudovy teorie byl fyziologický determinismus, sexuální povaha duševní energie, kde zavedl i vlastní pojem libido, a nevědomí, jež přirovnával k ledovci (Drapela, 2011, s. 19–21).

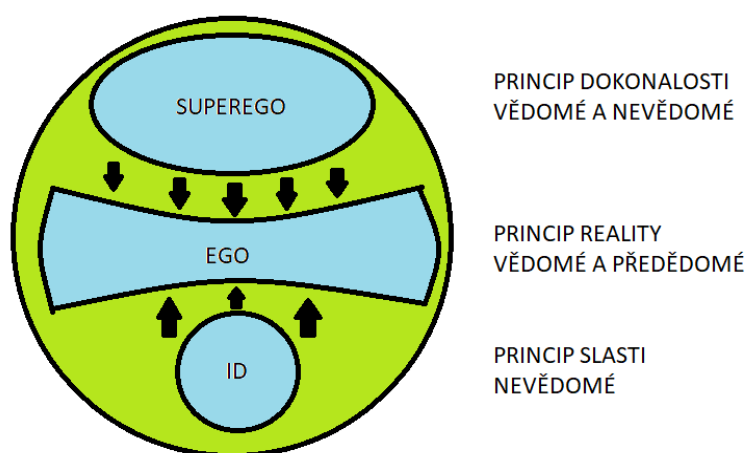
„Vrcholek, který vyčnívá nad hladinu, se nazývá vědomí. Je to ta část osobnosti, kterou si jedinec plně uvědomuje. Vrstva pod ní se nazývá předvědomí. Osahuje myšlenky, rozhodnutí, zážitky nebo konflikty, které si člověk kdysi uvědomoval, ale pak je zapomněl. Může si je však bez větších obtíží znovu vybavit. Rozsáhlá spodní vrstva představovaného ledovce je nevědomí. To je bludiště představ, zkreslených obrazů skutečnosti a přání, která jsou mimo oblast uvědomování jedince. Přesto má však silný motivační vliv na funkci osobnosti a na chování člověka.“ (Drapela, 2011, s. 21)

Osobnost je podle Freuda uzavřeným systémem, kde se libido, tedy psychická energie, musí uplatňovat v mezích tohoto systému. Tento psychoanalytik také vymezil subsystemy, id, ego a superego, jež jsou řízeny principy a cíli, které jsou ve vzájemném rozporu (Drapela, 2011, s. 21).

Důležité je uvědomit si, že koncepce id, ega a superega, které je možné označit i jako vědomí, předvědomí a nevědomí, představuje vysoký stupeň abstrakce. Jejich definice nejsou vždy přesné, vyvíjely a měnily se totiž podle toho, jak se vyvíjela teorie psychoanalýzy. Tyto pojmy je tedy důležité vnímat jako označení pro určitý způsob chování, pro nějž může být tato konceptualizace užitečná (Schraggeová, 2011, s. 7).

Id je nepřístupnou, temnou částí osobnosti plnou chaosu, která se domáhá okamžitého uspokojení potřeb, je iracionální a řídí ji princip slasti. Ego je řízeno principem reality a usměrňuje požadavky id. Také zvažuje činy a následky a zapomenuté události ukládá do podvědomí. Superego zpracovává omezení a zákazy a pochvaly, které zvnitřňuje. Je částí vědomou, která je jakousi moralizující silou v osobnosti jedince, jenž je založena na principu dokonalosti. Osobnost však vnímal Freud jako jednotnou entitu, kde id, ego a superego jsou těsně propojenými složkami osobnosti (Drapela, 2011, s. 22–23).

Obrázek 1: Struktura osobnosti podle Freuda

Zdroj: Drapela, 1979, s. 21

Freud chápal lidský organismus jako komplexní systém a domníval se, že fyziologická a psychická energie, pod kterou spadají pudy, se mohou vzájemně transformovat jedna do druhé (Hall a Lindzey, 2002, s. 15–16).

Freud také popsal pět dynamických stádií vývoje osobnosti, orální, anální, falické, latentní a genitální, které mají člověka provést až k dospělosti. Pokud však v průběhu těchto stádií dojde k velkému vypětí, může dojít k dočasné regresi či fixaci na určité stádium (Drapela, 2011, s. 27).

Další z významných teorií 20. století byla Jungova analytická teorie. Jung přijímal i mnohé principy psychoanalýzy, ale osobnost pojímal jako samostatnou soustavu, již

nazval psýché, a kladl důraz na minulost jedince. Také zavedl nový pohled na nevědomí, které rozdělil na zděděné kolektivní a získané osobní (Drapela, 2011, s. 32–33).

Junga znepokojoval Freudův nedostatek pochopení pro duchovno, a ten naopak nesouzněl s Jungovou myšlenkou kolektivního nevědomí (Hall a Lindzey, 2002, s. 90).

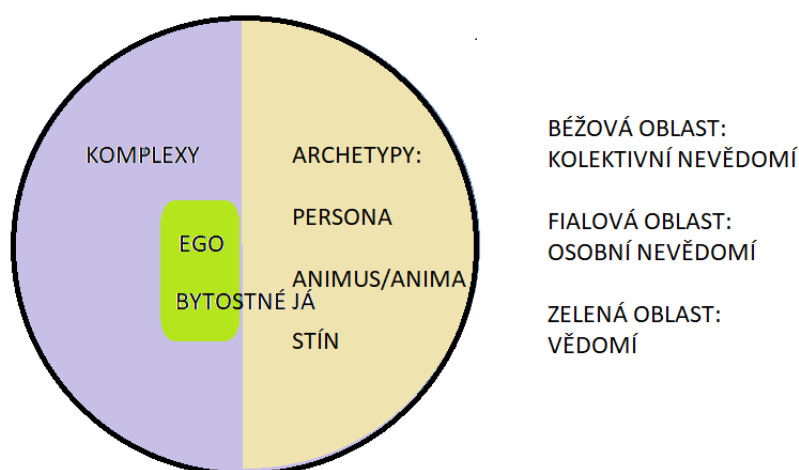
V Jungově pojetí se psýché sestává ze čtyř hlavních subsystémů, a to z kolektivního nevědomí, osobního nevědomí, ega neboli vědomého já, a bytostného já, jež spojuje vědomí s nevědomím (Drapela, 1979, s. 33).

Důležitým pojmem v Jungově teorii jsou také archetypy, jež jsou součástí kolektivního nevědomí. Nejdůležitějšími archetypy jsou persona, jež pomáhá jedinci uchovat si svou individualitu při podřizování se zvykům společnosti a konvenčnímu chování, dále animus a anima, jež jsou dvě modalities stejného archetypu, kdy animus napomáhá ženám oceňovat mužnost mužů a naopak. Posledním ze základních archetypů je stín, který představuje animální stránku každého člověka (Drapela, 1979, s. 35–36).

Archetyp splývá s ranou zkušeností jedince, formuje centrum komplexu a zároveň dává komplexu moc přitahovat k sobě jiné zážitky (Hall a Lindzey, 2002, s. 95).

Komplexy jsou psychickými prvky, jež se vymkly kontrole osobního vědomí a často vyvstávají z traumatických či významných osobních zážitků a jsou součástí osobního nevědomí (Drapela, 1979, s. 36).

Obrázek 2: Struktura osobnosti podle Junga

Zdroj: Drapela, 1979, s. 33

Jung však na rozdíl od Freuda nepopisuje jasně vymezená stádia duševního vývoje, ale rozlišuje překážky v růstu bránící pravému sebeuskutečňování. Také začal rozlišovat mezi postoji extroverze a introverze (Drapela, 1979, s. 37–38).

Dalším významným proudem v teorii psychologie osobnosti byla ve dvacátém století Adlerova individuální psychologie, jež se významně odchýlila od psychoanalýzy a kladla důraz na začlenění jedince do společnosti (Drapela, 1979, s. 41).

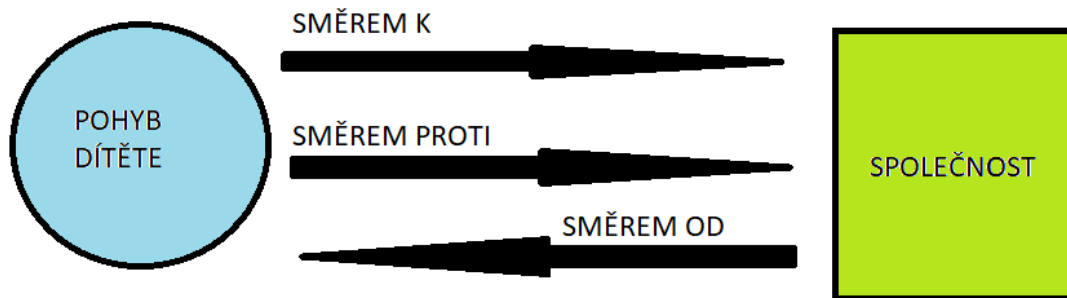
Adler tvrdil, že způsob, jímž organizujeme, plánujeme a vykonáváme všechny naše životní aktivity podmiňuje to, jak projevujeme naše sexuální potřeby, a také že celý život je pohyb (Hall a Lindzey, 2002, s. 118–119).

Hlavními body Adlerovy teorie jsou usilování o nadřazenost, které je snahou o překonání pocitu méněcennosti a prospívá jedinci pouze tehdy, je-li sociálně zaměřeno, cílevědomost, kdy je důležité jasné vymezení cílů, a cílesměrné chování. Za důležité také bylo považováno sourozenecké pořadí, které je ukazatelem vzorců chování a budoucích postojů (Drapela, 1979, s. 43).

Na Adlerově teorii potom staví interpersonální teorie Karen Horneyové i Harryho Stacka Sullivana. Ta přisuzuje rozhodující úlohu ve vývoji osobnosti zážitkům z dětství. Dle Horneyové se dítě rodí do světa zatíženého problémy. Úzkost je potom vyvolávána dospělými, kteří se chovají nepředvídatelně. K překonání úzkosti a získání pocitu bezpečí využívá dítě interpersonálních vztahů, které Horneyová rozčlenila do tří kategorií: pohyb k lidem, pohyb proti lidem a pohyb od lidí (Drapela, 1979, s. 53).

Pokud se dítě pohybuje k lidem, pokouší se získat dobrou vůli členů své rodiny nebo nejsilnějšího jedince a zajistit si osobní bezpečí. Pohybem proti lidem je vyjadřována nedůvěra vůči společnosti a snaha porazit ostatní. Pohyb od lidí je snahou vymanit se ze vztahů s druhými. Duševní zdraví jedince je potom možné nalézt v přirozeném spojení těchto tří způsobů vztahování se k lidem v závislosti na různých životních situacích (Drapela, 1979, s. 54).

Obrázek 3: Vztahování se k lidem podle Horneyové

Zdroj: Drapela, 1979, s. 53

Horneyová také zkoumala tendenci lidí vytvářet si vlastní idealizovaný sebeobraz, vytváření potřeby „měl bych“, tj. velké množství požadavků na sebe samého, které jsou však velmi rigidní či obtížné (Hall a Lindzey, 2002, s. 132).

Dalšími teoriemi, jež se inspirovaly Adlerem byly psychosociální teorie Eriksona a Fromma. Fromm, protože se zabýval i jinými humanitními obory, vnímal životy lidí v celkové perspektivě společnosti a zdůrazňoval důležitost sebeuvědomění a vlastní vnitřní hodnoty. Také rozlišoval dvě složky osobnosti, a to charakter a temperament, a označil pět hlavních potřeb každého jedince. Mezi ty patří potřeba vztaženosti, transcendence, zakořeněnosti, identity a orientačního rámce. Věřil také, že v člověku je aktivní silou láska (Drapela, 1979, s. 64–67).

Erikson se naproti tomu snažil o modifikování Freudovy psychoanalýzy. Hlavním tématem vývoje osobnosti je podle Eriksona utváření osobní identity a vývoj ega (Drapela, 1979, s. 68–69).

Ego se přibližuje k světu kreativním způsobem, a to tak, že se přizpůsobuje podmínkám, v nichž se nalézá či hledá nové cesty, jak tyto podmínky změnit (Hall a Lindzey, 2002, s. 62).

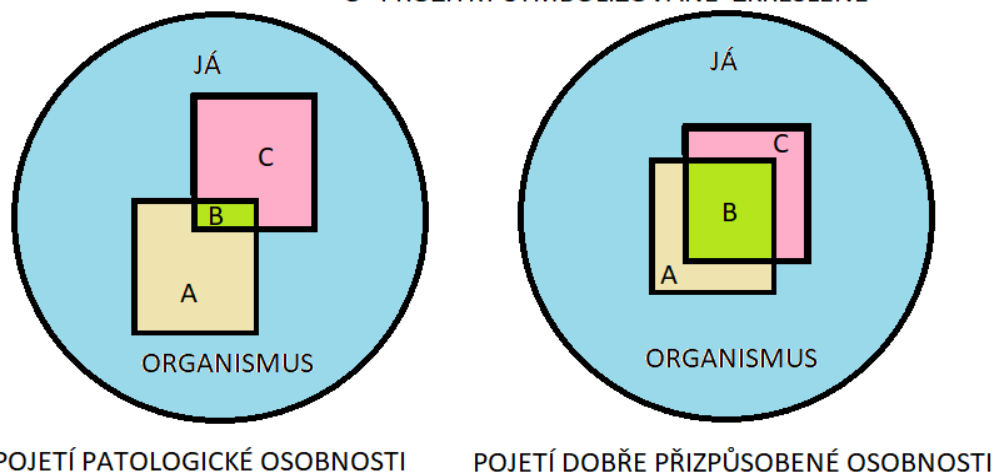
V Drapelově i dalších publikacích je uvedeno ještě mnoho dalších teorií a přístupů. Za zmínku stojí například Dollardova a Millerova teorie učení vyrůstající z behaviorismu, Cattellova rysová a faktorová teorie, která je velmi popisná, klade důraz na predikci a používá psychometrii, dále například Lewinova teorie pole či Allportův systematický eklekticismus. Existují však i teorie hraničící s filozofií, jako je

fenomenologie a existencialismus, Goldsteinova holistická teorie nebo i Franklova logoterapie.

V padesátých letech dvacátého století byla velmi populární, zejména v tzv. „pomáhajících profesích“, Rogersova teorie „já“, která zdůrazňovala jednotu a jedinečnost. Rogers předpokládal, že životní prožitky jsou přijímány jako součást „já“, ale mohou být i zkreslující nebo je člověk může popírat, z čehož potom vzniká patologická osobnost (Drapela, 1979, s. 124–127).

Obrázek 4: Pojetí osobnosti podle Rogerse

A - POPŘENÉ PROŽITKY
B - PŘESNĚ SYMBOLIZOVANÉ PROŽITKY
(OBLAST KONGRUENCE)
C - PROŽITKY SYMBOLIZOVANÉ ZKRESLENĚ

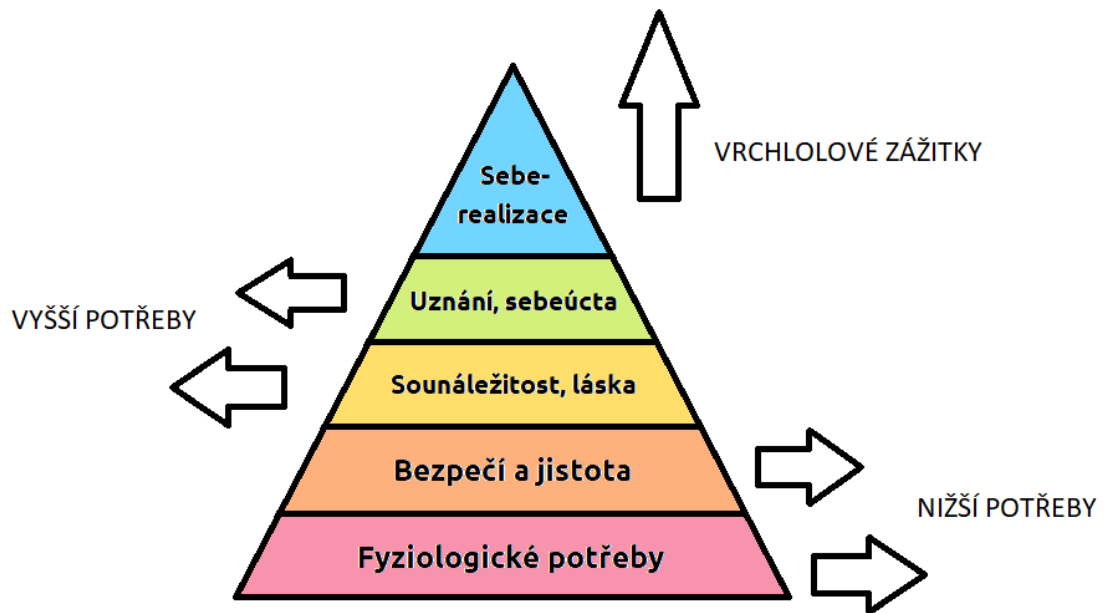

Zdroj: Drapela, 1979, s. 128

Rogers také zavedl pojem „dobrý život“ jako způsob, kterým žijí „plně fungující osoby“, přičemž „dobrý život“ není stav bytí, ale proces (Drapela, 1979, s. 130).

Podobně jako Rogers vnímal osobnost zakladatel humanistické psychologie A. H. Maslow, který vyčítal psychoanalýze, že má na člověka příliš pesimistický pohled, mnohem víc tedy zdůrazňuje tendenci člověka vědomě řídit a kontrolovat vlastní život. Maslow označil dvě základní tendence v lidském životě, a to tendenci přežití, založené na potřebě mít uspokojené základní potřeby, a tendenci sebeaktualizace či seberealizace. Tyto potřeby potom uspořádal hierarchicky do pyramidy, s tím, že čím je potřeba v pyramidě výše, tím více je lidská (Schraggeová, 2011, s. 62).

Obrázek 5: Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: Drapela, 1979, s. 139

2 STRUKTURA OSOBNOSTI

Struktura osobnosti je vytvářena spolupůsobením vlivů zvnějšku a vrozených dispozic. Ve struktuře osobnosti je možné rozlišit temperament, schopnosti, postoje a rysy (Šnýdrová, 2008, s. 33).

V psychologii osobnosti bývá rozlišována vertikální a horizontální strukturovanost. V této struktuře je možné vyjádřit určitou skladbu psychických vlastností. Z celku osobnosti duševního života je možné vyanalyzovat určité složky s rozdílnými funkcemi, které společně tvoří funkční celek. Tyto struktury jsou také propojeny s tělesnou konstitucí (Nešpor, online, cit. 2020-09-20).

„Termín struktura vyjadřuje obecně stavbu nebo složení něčeho. V psychologii pak pojem struktura osobnosti vyjadřuje vnitřní uspořádání osobnosti, tj. skladbu jejích prvků, dispozic, které jsou chápány jako funkční elementy, resp. Jako elementy funkcí různých kategorií (...). Struktura poukazuje na určitý trvalejší vztah, na relativně stále uspořádání, ale současně i na chování tohoto uspořádaného celku.“ (Nakonečný, 2009a, s. 61).

Ve vertikální struktuře osobnosti lze pozorovat tzv vrstvy osobnosti. Jednotliví autoři pak určují i různé hlavní složky. Například Eysenck uvádí čtyři hlavní sektory. Poznávací procesy projevované inteligencí, volní procesy reprezentované charakterem, emoce projevované skrze temperament a somatické procesy ovlivněné stavbou těla (Nešpor, online, cit. 2020-09-20).

2.1 Temperament

Temperament je soustavou vlastností, které souvisí se způsobem projevu, prožívání a chování člověka, s jeho reakcemi i průběhem a silou citových procesů. V pojmu temperament jsou tedy zahrnuty obecné vlastnosti duševní dynamiky. Současná psychologie temperamentem rozumí soustavu vlastností, jež se projevují způsobem chování, prožívání a reagování jedince, a především způsobem vzniku a vlastního průběhu výrazů citových procesů (Šnýdrová, 2008, s. 60).

Temperamentem jsou označovány vrozené psychologické charakteristiky osobnosti, lze u nich identifikovat biologický základ a týkají se formální stránky prožívání (Blatný a Plháková, 2003, s. 15).

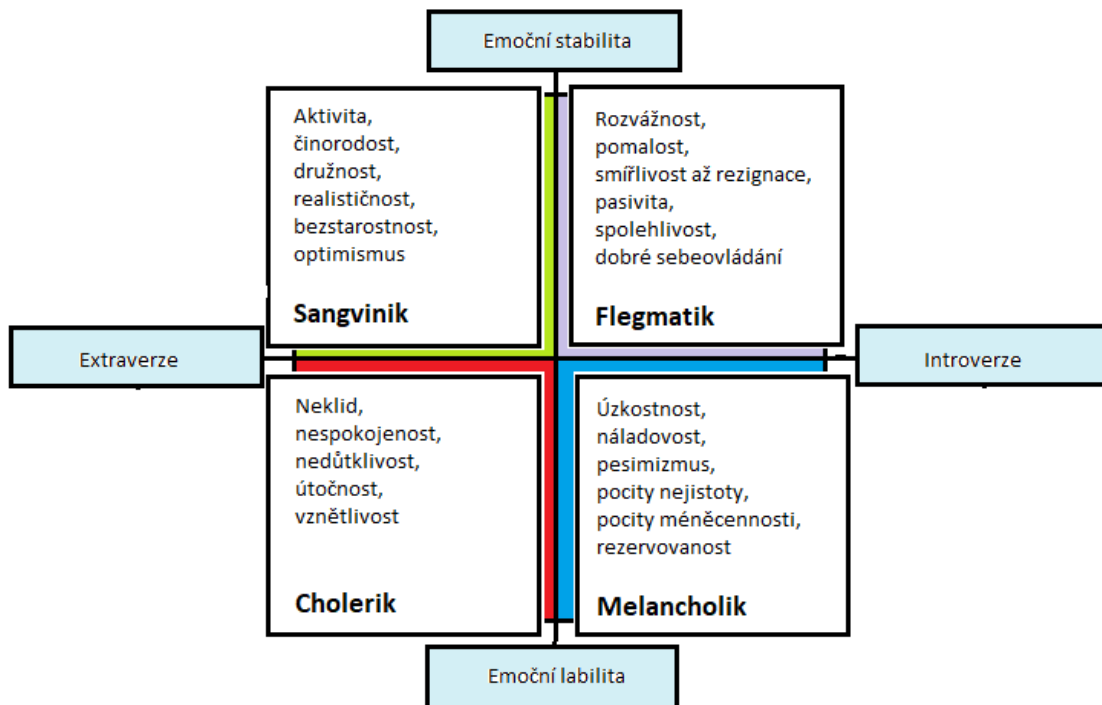
Struktura temperamentu je postižitelná prostřednictvím svých protikladů. Jedná se o celkové citové ladění, projevované libostí či nelibostí; celkové zaměření na duševní činnosti, jež se projevuje orientací na vlastní prožívání nebo na dění v okolí; vzrušivost duševních dějů a snadnost či neschodnost jejich vyvolání; odolnost vzbuzených duševních dějů a míra jejich ovlivnitelnosti prostřednictvím působení jiných vlivů; trvalost duševních jevů a to, do jaké míry přetrvávají či nepřetrvávají po skončení působení podnětu, který je vyvolal. Obecně je temperament chápán jako záležitost, která zásadním způsobem ovlivňuje schopnost přizpůsobit se (Šnýdrová, 2008, s. 61).

Temperament bývá postihován v podobě vlastností, jež jsou vyvozeny především z interpersonálního pozorování. Spojení temperamentových vlastností určité kvality a stupně příslušícího určitému jedinci vytváří strukturu temperamentu jeho osobnosti (Balcar, 1991, s. 87).

Temperamentové vlastnosti nejsou příliš ovlivnitelné výchovou a vyznačují se spontánností projevů. I přesto, že není možné vlastní temperament nějak zásadně ovlivnit, lze se naučit s ním účelně zacházet (Blatný a Plháková, 2003, s. 16).

V rámci psychologie, i mimo ni, je možné se setkat s řadou teorií temperamentu. Asi tou nejproslulejší je koncepce Hippokrata a Galena, na níž navazuje Eysenck (Cakirpaloglu, 2012, s. 66).

Obrázek 6: Typy osobnosti podle Eysencka

Zdroj: Šnýdrová, 2008, s. 64

Eysenck ve své teorii použil Hippokratovy názvy jednotlivých temperamentů, opatřil je však operacionální povahou a opřel je o fundovaný empirický základ. Základní dimenze osobnosti tak uspořádal do souřadnicového systému obsahujícího řadu specifických rysů. Souhrn vlastností pak tvoří skupinu čtyř základních povah, které se však mohou prolínat (Cakirpaloglu, 2012, s. 70).

2.2 Schopnosti

Schopnosti jsou psychickými vlastnostmi člověka, jež mu umožňují naučit se vykonávat různé činnosti. Schopnosti nejsou vrozené, ale bývají rozvíjeny na základě vloh, vrozených biologických předpokladů pro utváření schopností, skrze záměrné i bezděčné působení prostředí. Proto záleží na množství podnětů, se kterými se člověk během svého života setkává, i jejich druzích. V prostředí, kde je podnětů dostatek se mohou i průměrné vlohy formovat v rozvinuté schopnosti (Šnýdrová, 2008, s. 33).

Ve veškerých psychických rozdílech hraje roli dědičnost i prostředí. Mezi vlivy prostředí lze kromě rozdílů v intelektuální podnětnosti výchovy zařadit i biologické faktory, životní podmínky, ale například i rozdíly ve zdravotní péči či životosprávě matek během těhotenství (Říčan, 2010, s. 89).

Vrozené je u schopností pouze jejich jádro, tedy vlohy. Ty však samy o sobě k rozvinutí schopností nestačí, jsou totiž pouhými předpoklady (Čačka, 2002, s. 32).

Základními faktory pro vývoj schopností je včasná stimulace konkrétní vlohy, intenzivní a systematické cvičení a v neposlední řadě dostatečná motivace a její udržení (Šnýdrová, 2008, s. 34).

Schopnost tedy lze definovat jako potencialitu čili možnost naučit se určitou činnost, je možné ji označit za směrově-silovou dispozici (Říčan, 2010, s. 75).

Se schopnostmi jsou velmi úzce propojeny dovednosti. Ty jsou speciálnější nežli schopnosti a bývají osvojeny rychleji. Několik dovedností potom zpravidla bývá vztaženo k určité schopnosti, avšak jednu dovednost je možné využít pro několik schopností (Šnýdrová, 2008, s. 34).

Nakonečný uvádí, že kolik je schopností, tolik je dovedností. Schopností, jež představují kvality dílčích složek duševní aktivity je však méně. Jejich výčet však stále není zcela sjednocen (Čačka, 2002, s. 33).

Soubor dobře rozvinutých schopností je označován jako nadání. Nadání také často bývá chápáno jako velice silná vloh. Vyšším stupněm rozvinutých schopností je talent, jenž je předpokladem pro kvalitnější výsledky v určité oblasti. Talent je však pojímán nejednotně. Někdy jako mimořádné nadání, kdy má jedinec vrozené předpoklady k výkonu, a jindy jako mimořádná schopnost čili získaná dispozice k určitému výkonu. Empiricky lze však velmi těžko rozlišit vrozené a získané podmínky výkonu (Šnýdrová, 2008, s. 34).

Obecná schopnost mentální činnosti bývá označována jako inteligence. Tato schopnost je souborem kognitivních schopností, jež umožňují učení a řešení problémů (Farková, 2017, s. 113).

Inteligence je většinou pojímána jako schopnost chápat vztahy, vyrovnávat se s novými situacemi a se souvislostmi mezi jednotlivými jevy. Inteligence totiž umožňuje lidem účelné jednání a úspěšné zvládnání komplexních i specifických situací. Zároveň se podílí na chování a napomáhá jedinci vyrovnat se s požadavky, jež jsou na něj kladeny.

V současné době bývá inteligence členěna na inteligenční kvocient a emoční inteligenci, jejíž význam je stále více zdůrazňován (Šnýdrová, 2008, s. 37–41).

Zcela zvláštním komplexem schopností je tvořivost neboli kreativita, která také nabývá na významu. Kreativitou je myšlen přístup k činnostem, jež přináší neotřelá východiska (Šnýdrová, 2008, s. 47).

Tvořivost je velice komplexní schopnost, v níž se uplatňují nejen kognitivní faktory, ale i motivační a neintelektové rysy osobnosti. Podstatou tvořivosti je totiž originalita, ale ne za každou cenu, nýbrž ta společensky hodnotná. Tvořivost je zdrojem pokroku ve vědě, technice, umění i životě vůbec, proto je pokládána za jednu z nejcennějších vlastností osobnosti (Nakonečný, 2009a, s. 107).

Častou bariérou pro uplatňování kreativity bývá ulpívání na funkci určitých předmětů a také nepříznivý citový stav či překážky v sociální oblasti. S pojmem tvořivost jsou spojovány i pojmy intuice a inspirace, ale také divergentní myšlení (Šnýdrová, 2008, s. 47).

2.3 Postoje

„Postoje se vztahují k hodnotám předmětů a jako takové představují hodnotící vztahy. Hodnotou se pro jedince stává vše, co má pro něj osobní smysl. Postoje samotné mají zpravidla značný rozsah, a to od velice pozitivních, například vůči milovaným osobám, až po vysoce negativní, zastávané vůči nepřijemným jedincům či opovrhovaným rivalům.“ (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 99).

Předměty postojů mohou být reprezentovány různými způsoby. Jedná se o cokoli, co jedinec může registrovat v okolí sebe samého či to čím se zabývá ve svojí mysli. Může se jednat o konkrétní i abstraktní záležitosti, druhé jedince, ale i o svou osobu (Bohner In: Hewstone a Stroebe, 2006, s. 283).

Postoje mohou být jak negativní, tak pozitivní, ale i neutrální, tato vlastnost je označována pojmem modalita. Další z vlastností postojů je jejich síla, která se může pohybovat na ose od nuly až po její limity. Postoje lze také členit z hlediska významu na periferní a centrální (Nakonečný, 2009b, s. 249).

S pojmem postoje je spojována i otázka jeho vnitřní struktury. Na postoje bývá nejčastěji pohlíženo jako na multidimenzionální konstrukty, jež jsou osvětlovány tzv.

tříkomponentovým modelem postojů. Ten udává, že postoje jsou tvořeny třemi složkami. První z nich je složka emocionální neboli afektivní, pod níž je možné představovat si emoce, jež vzbuzuje předmět postoje. Další složkou je složka kognitivní, čili poznávací, a behaviorální, označovaná též jako konativní (Nakonečný, 2009b, s. 249).

Postoje člověka však nejsou izolovanými jednotkami. Jejich vzájemné vztahy jsou charakteristické určitou mírou organizace. Pro vyjádření této skutečnosti se v sociální psychologii vžily termíny: soustava postojů, postojová organizace či postojový systém (Výrost a Slaměník, 2008, s. 128).

Postoje nejsou vrozené a vznikají a formují se během života na základě jedinceva pohybu v sociálním prostředí, a to na základě jeho socializace. Výrazný vliv na utváření postojů má uspokojování potřeb (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 100).

Vývoj postojů je možné objasnit i pomocí principů učení. Lidé si totiž vytváří během života asociace mezi různými objekty a emocionálními reakcemi. Asociace se tedy vyvíjí prostřednictvím klasického podmiňování (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 100).

Dalším důležitým procesem učení, jímž je možné vývoj postojů objasnit je operativní podmiňování. Postoje, jež jsou posilovány slovně či souhlasnými gesty lidí, na kterých nám záleží, máme snahu udržovat. A naopak, vyvolávají-li některé postoje posměch, může dojít k jejich přetváření nebo úplnému opuštění (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 101).

Postoje také ovlivňuje zprostředkované učení, které funguje na základě přejímání názorů a představ od druhých lidí. Zprostředkované osvojování může také probíhat prostřednictvím knih, televize a dalších médií (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 101).

Proměna postojů, které byly již vytvořeny je závislá na jejich charakteristikách. Právě ty totiž určují, jak silně je postoj rezistentní proti změně. Tato odolnost je návazná i na propojenost jednotlivých postojů. Čím větší mají konzistenci, tím těžší je jejich proměna. Stabilita postojů také bývá výrazně ovlivněna jejich intenzitou i extrémností. Jako jeden z prostředků pro změnu postojů je zmiňována persuasivní neboli přesvědčovací komunikace (Nakonečný, 2009b, s. 267).

Persuasi lze rozčlenit na dva základní procesy, a to centrálně, nebo periferně směřované. Centrálně směřované procesy působí trvalejší změny postojů a vyznačují se

pozorným vnímáním argumentů a problémů obsažených ve sdělení. Oproti tomu periferně směřované procesy uplatňují svůj vliv skrze gesta, výrazy či osobu sdělovatele (Kořa, Trpišovská a Vacínová, 2013, s. 104).

2.4 Rysy

Duševní vlastnosti neboli rysy osobnosti jsou označovány jako popisné prvky osobnostní struktury. Pokud je jejich prostřednictvím popsán konkrétní jedinec, je možné v určité míře predikovat jeho chování a prožívání v různých životních situacích. Rysy každého člověka jsou relativně stálé a pro něj příznačné, vyskytují se však i hypotetické proměnné vyvozované z pozorovaných projevů daného jedince. Je také možno předpokládat, že v zásadě je lze vztáhnout ke struktuře v organismu a vztahům vůči jeho okolí (Šnýdrová, 2008, s. 51).

V psychologii se pracuje s různými druhy vlastností. Jedná se například o vlastnosti morfologické, sem se řadí tvar těla, neurofyzické, biochemické a další. Pro psychické vlastnosti byl zaveden pojem rys (Říčan, 2010, s. 41).

Rysy či vlastnosti osobnosti se projevují v různé míře. Obecně je známo, že krajní vyhraněnost rysů může jedinci ztěžovat přizpůsobení se podmínkám života, které se proměňují (Šnýdrová, 2008, s. 53).

V průběhu života jsou rysy relativně stálými znaky a není možné spolehlivě určit, které z nich jsou ty hlavní. Jsou určovány nejen predispozicemi, ale také společenským prostředím a výchovou (Farková, 2017, s. 121).

V současné době je v oblasti zjišťování rysů osobnosti uplatňován tzv. lexikální přístup. Předpokládá se totiž, že veškeré významné vlastnosti člověka jsou zachyceny v jazyce. Využitím faktorové analýzy bylo stanoveno pět vlastností, nazývaných Big Five, jež postačují k úplnému a výstižnému popisu osobnosti (Šnýdrová, 2008, s. 55).

K této velké pěťce je řazena emoční stabilita, extraverté, svědomitost, přívětivost a intelekt, kultura a otevřenost ke zkušenosti. Existují však i další druhy typologií, ty však nejsou využívány tak frekventovaně (Farková, 2017, s. 121).

3 DYNAMIKA OSOBNOSTI

Dynamika osobnosti se zabývá motivačními dispozicemi osobnosti. V rámci psychologie má pojem dynamiky osobnosti význam jako hybná síla osobnosti, její formálně silové projevy (Nakonečný, 2009a, s. 193).

Vzhledem k rostoucímu množství různorodých teoretických perspektiv je pro teoretiky psychodynamiky nalezení společného základu velmi obtížné. Přestože v současnosti existují desítky psychodynamických modelů osobnosti, musejí se vědci stále potýkat s podobnými teoretickými a koncepčními problémy (Bornstein In: Wiley, 2003, s. 127).

„Lidé nejsou reaktivní bytosti, nýbrž aktéři a diváci; jsou motivováni k tvorbě nových fenoménů, situací, objektů, jsou tvořiví. Mají potřebu aktivního fungování, a ta má dvě důležité charakteristiky: je selektivně a sociálně orientována. Přirozenou složkou fungování je dynamika chování a platí, že 1. dynamika fungování je inherentní behaviorálnímu fungování, 2. behaviorální fungování je relační, tj. zahrnuje zacházení s objekty.“ (Nakonečný, 2009a, s. 197).

3.1 Motivace

Odpovědí na otázku, co vede člověka k určitému chování či k jeho změnám, k volbě cílů nebo jejich změně a k silné či žádné odezvě na určité podněty, může být pojem motivace. Motivací lze označit hypotetické hybné síly v duševním životě, jež vzbuzují záměrnou činnost člověka (Balcar, 1991, s. 112).

Motivace bývá považována za uměle vytvořený koncept, a to ve smyslu, že není bezprostředně operacionalizovatelná. Motivace může být pojímána jakožto interní proces regulace chování (Stuchlíková In Blatný, 2010, s. 139).

Motivace a motivy, jakožto tendence k určitému cíli, je možno zařadit mezi základní pojmy dynamického výkladu osobnosti. Komplexní psychický projev motivace obsahuje prožitek jistého nedostatku či přebytku a také konkrétní cíl, jímž se lze napětí, které vzniklo narušením rovnováhy organismu zbavit. Motiv je pak určitou spouštěcí

silou, která popuzuje psychickou tendenci člověka ke konkrétní aktivitě (Cakirpaloglu, 2012, s. 180).

Motivem tedy může být ve své podstatě cokoli, co přivádí člověka k aktivitě, od potřeby potravy, až po touhy zachránit celé lidstvo před ekologickou katastrofou (Říčan, 2010, s. 96).

Motivovanost pak plyne ze vztahu jedince a jeho okolí. Motivovanost lze popsat jako vztah stavu, který je, vůči vztahu, jenž z hlediska jedince má být. Povaha žádoucího stavu, ani povaha mechanismu, který provádí činnost k jeho dosažení, ale není jednoznačně popsatelná. V podobě snah je prožívána jako požadavek dění právě v tomto vztahu, ale i jako změny výchozího vztahu a také jako síla, jež směřuje k dosažení určitého cílového vztahu. Jedinec sám je potom v tomto procesu vnímán jako aktivní činitel. Čím více je jedinec motivován k dosažení cíle, tím více duševního i tělesného úsilí vynakládá (Balcar, 1991, s. 113–116).

Základem zdařilé psychologické analýzy osobnosti je porozumění motivaci, protože právě ta bývá ústředním tématem mnoha teorií osobnosti. Psychologický výklad motivace pak musí zohledňovat nejen individuální potřeby, zkušenosti a cíle, ale i širší společenský a kulturní kontext, s nímž je jedinec v neustálém kontaktu (Cakirpaloglu, 2012, s. 180–181).

3.2 Vůle

„Ontogenetický vývoj chování vrcholí v jednání, tj. kvalitativně vyšší formě regulace činnosti, která je označována jako volní regulace chování nebo činnosti a která se vyznačuje vědomou volbou cíle a prostředků k jeho dosažení. To se také označuje jako záměrné jednání, které se zážitkově i formálně liší od automatického reagování reflexního nebo intuitivního typu, od automatizovaného návyku i učením vytvořeného zvyku, kde výše uvedené znaky vědomí nemusí být přítomny.“ (Nakonečný, 2009a, s. 234)

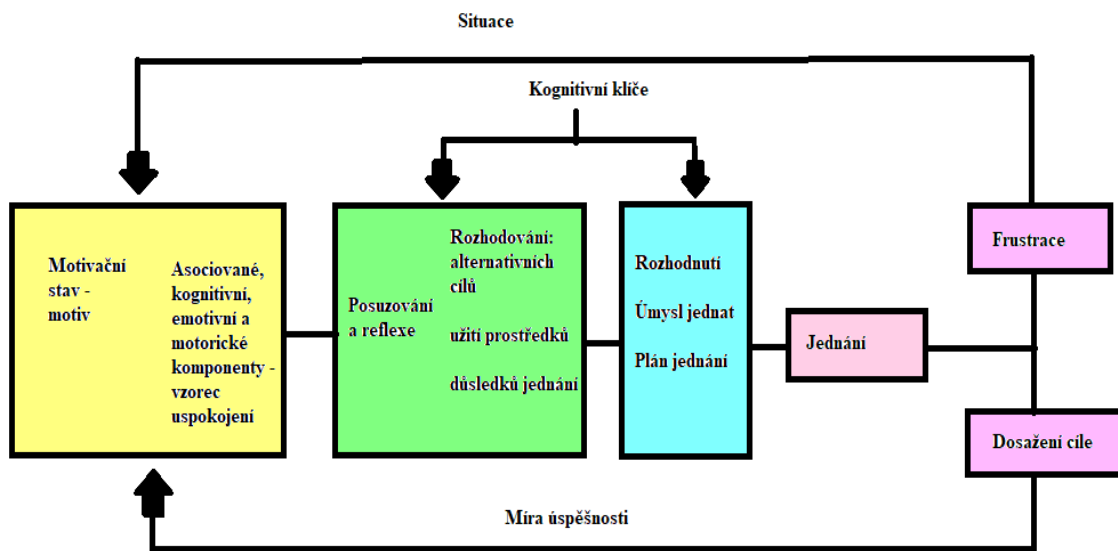
Ve výše uvedeném smyslu lze lidskou činnost pozorovat ve třech podobách. V první řadě jako předem určenou, vrozenou, jež je nepodmíněnou reflexní nebo instinktivní činností. Další podobou je osvojená, předem daná činnost, která je zautomatizovaná a ukotvená zvykem. Třetí podobou je činnost volená, právě vytvářená, jež má volní charakter a je úmyslná (Balcar, 1991, s. 167).

Z uvedeného popisu vyplývá, že pojem vůle je opředen jistou neurčitostí, jelikož vyjadřuje jak dispozice, tak proces. Vůle je totiž relativně nezávislou psychologickou veličinou, která souvisí s mnoha rysy osobnosti, jako je například odpovědnost, vědomí či spolehlivost (Nakonečný, 2009a, s. 234–235).

Z psychologického hlediska může být vůle vnímána jako jednotící a jednotný volní akt, který je možno vykládat jako tzv. silnou vůli neboli schopnost vynaložení volního úsilí, při snaze o dosažení zvoleného cíle. Vztahy mezi uplatněním vůle a činností jsou však složitější strukturou, již nelze převést na jediný rys. V současnosti je tedy na vůli nahlíženo skrze soubor vlastností interindividuálních rozdílů, u nichž povaha, počet a vzájemné vztahy doposud nebyly obecně stanoveny (Balcar, 1991, s. 182).

Vůli však lze označit za dispozici k autoregulaci, jejíž projevy lze pozorovat skrze vědomé sebeovládání a sebezprosazování, tedy úmyslným jednáním. Vůle je tedy syntézou, kdy ve struktuře volního aktu jednotlivé složky osobnosti integrují, aby se mohly stát jednotně působícím celkem, jak je možno vypořádat z níže uvedeného schématu (Nakonečný, 2009a, s. 237).

Obrázek 7: Schéma volního aktu

Zdroj: Nakonečný, 2009a, s. 234

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Cílem empirické části práce bylo získat osobnostní profily oddílových vedoucích na vybraném letním dětském táboře, popsat souvislosti mezi nimi, pokusit se vytvořit profil ideálního vedoucího a zkompilevat doporučení kritérií pro přijímání nových oddílových vedoucích. Výzkumný vzorek byl vybrán v rámci neziskové organizace, jež se věnuje pořádání letních táborů i jiných akcí pro děti a mládež již pětadvacet let.

Pro zpracování empirické části práce byla využita psychodiagnostika, jež je naukou o teoretických a metodologických základech určování a rozpoznávání psychologických charakteristik, v nichž se jednotliví lidé vzájemně odlišují nebo které vystihují stav jedince. Pomocí psychodiagnostiky lze měřit a zjišťovat duševní vlastnosti a stavy, popřípadě ostatní charakteristiky lidí jak v rámci normy, tak různých forem patologie. Stanoveny jsou také metody, jež určení těchto charakteristik napomáhají (Šnýdrová, 2008, s. 7).

Psychologický slovník uvádí, že psychodiagnostika je „*soubor metod a postupů postihujících úroveň vývoje člověka, vlastnosti jeho osobnosti, jeho aktuální stav, přítomnost symptomů a syndromů, potenciální možnosti dalšího rozvoje.*“ (Hartl a Hartlová, 2015, s. 471).

U psychodiagnostiky lze pozorovat úzké sepjetí s psychologií osobnosti a její odnoží, a to diferenciální psychologií, která se věnuje individuálním rozdílům mezi lidmi, vlastnostem a jejich vývoji a trvání. Pomocnou disciplínou psychodiagnostiky a diferenciální psychologie je psychometrika (Šnýdrová, 2008, s. 9).

Psychometrika je oborem, jenž se zabývá teoretickými otázkami měření v psychologii a dále aplikováním těchto teoretických principů v praxi. K tomuto měření jsou používány matematické a statistické postupy (Urbánek, Denglerová a Širůček, 2011, s. 13).

Posuzování ostatních jedinců se vždy vyznačovalo určitým adaptivním aspektem. Úspěšná predikce jednání druhých lidí může totiž podmiňovat životní spokojenost a seberealizaci a v některých případech i chování v mimořádných životních situacích. V praxi by měla psychodiagnostika napomáhat a prospívat konkrétnímu jedinci, institucím i celé společnosti (Šnýdrová, 2008, s. 9).

Psychodiagnostika je oborem aplikovaným a věnuje se jak metodologickým aspektům měření v psychologii, tak zjišťování a měření psychologických stavů, procesů a vlastností jedince nebo skupin. Není omezena jen kvantitativními metodami a používá i metody kvalitativní a smíšené (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 235).

Z hlediska andragogiky je psychodiagnostika významná z hlediska možnosti zjištění zvláštností jedinců a jejich způsobilosti pro výkon určité činnosti. Psychodiagnostika také dokáže predikovat psychické potíže při vzdělávání, kreativní schopnosti, manažerské předpoklady a psychickou odolnost při zvládání zátěže (Průcha a Veteška, 2014, s. 230).

Postup diagnostické činnosti má své logické a didaktické uspořádání. Jedná se o sérii vzájemně navazujících kroků a metodologických postupů, jež je třeba dodržovat. Nejdůležitějším úkolem diagnostikujícího je vybrat adekvátní metody a poznatky tak, aby získal maximální objem potřebných informací o diagnostikované osobě. Diagnostický postup je možné vyjádřit následujícími kroky (Šnýdrová, 2008, s. 84).

Nejprve je třeba zformulovat problém na základě prostudování všech dostupných informací o jedinci, který má být psychologicky vyšetřen, posléze zformulovat vstupní, tedy subjektivní, hypotézy, zvolit diagnostické metody, administrovat a provést testové, eventuálně přístrojové, metody, to znamená záměrně a zaměřeně získávat diagnostické údaje pomocí adekvátních metod, interpretovat a zhodnotit výstupy, a to na základě vztahu vnitřních dispozic a vnějších podmínek, zpracovat, utřídit a analyzovat získaná data, syntetizovat data o prostředí i jedinci – díky tomu bude možné stanovit diagnostický závěr. Následuje stanovení diagnostického závěru a formulace opatření, jež jsou žádoucí na základě psychologického nálezu. Dále je možné kontrolovaně ovlivňovat a předvídat, pomocí psychoterapie či lékařské péče, další vývoj (Šnýdrová, 2008, s. 85).

Toto schéma je však pouze rámcové. V praxi je totiž nezbytné reagovat pružně v průběhu diagnostikování. To znamená, že diagnostik by měl v průběhu vyšetřování reflektovat průběžné závěry a případně měnit vstupní hypotézy a formulovat nové. Tato strategie využívá všech nových poznatků pro tvorbu dalších hypotéz, jež jsou pak verifikovány či zamítány (Šnýdrová, 2008, s. 86).

Také je důležité předem zvolit strategii. Ta může být buď kazuistická, jež studuje osobnost přirozeným způsobem, nebo psychometrická, která je zaměřena na kvantifikaci dat. Diagnostická činnost může být pojímána také jako proces, jež směřuje od metody

k reakcím, od reakcí k vlastnostem či celku chování. Základem charakteristiky jedince by měla být formulace jeho jedinečných vlastností a zvláštností (Šnýdrová, 2008, s. 86).

4.1 Cíl a metodologie šetření

S ohledem na cíl práce, sestavit osobnostní profily oddílových vedoucích, pokusit se vytvořit profil ideálního vedoucího a zkompilevat doporučení kritérií pro přijímání nových oddílových vedoucích, byla v předkládané diplomové práci zvolena triangulace metod, z toho dvě metody z oblasti psychodiagnostiky a dále sociometrie.

Metody psychodiagnostiky je možné rozdělit do tří skupin dle kritéria standardizace na klinické, testové a přístrojové. Klinické metody lze označit jako subjektivní, nemající statistický základ a standardní pravidla, pružné a umožňující lepší poznání konkrétního případu obměňováním postupů. Naproti tomu testové metody jsou objektivní, kvantifikovatelné, reliabilní a validní (Šnýdrová, 2008, s. 87).

Pro tuto práci byl využit zejména klinický přístup, který je založen na důkladné znalosti teoretického přístupu a získávání informací o diagnostikovaném jedinci z mnoha zdrojů a typů dat. Tímto přístupem tedy lze postihnout i řídce vyskytující se jevy (Urbánek, Denglerová a Širůček, 2011, s. 56).

Klinické metody jsou zaměřeny na celek a snaží se postihnout jevy, jako je životní styl, motivace či hodnoty. K základním klinickým netestovým metodám se řadí objektivní a subjektivní anamnéza, pozorování, rozhovor a analýza spontánních produktů (Šnýdrová, 2008, s. 88).

Cílem anamnézy, jež představuje soubor údajů o historii jedince, je objasnění typických způsobů chování a prožívání a objasnění trvalejších vlastností. Záznam, jehož jádrem bývá rozhovor a písemné dotazování, má být strukturovaný. Subjektivní anamnéza je doplňována objektivní, která je tvořena fakty získanými od jiných osob či údaje získané z písemných zpráv. Během získávání dat je nutné pozorovat i nonverbální komunikaci, aby data mohla být správně vyhodnocena (Šnýdrová, 2008, s. 88–89).

Jednou z nejběžnějších psychodiagnostických metod je pozorování, které využívá dva druhy, a to sebepozorování neboli introspekci a pozorování druhých čili extrospekci. Vzhledem k faktu, že prožívání ostatních lidí nám není přímo přístupné, je objektivní pozorování zaměřeno zejména na vnější projevy a chování pozorovaného jedince. Nikdy

však není možné pozorovat všechny projevy chování jedince, tudíž je nutné stanovit takzvané proměnné, tzn. vybrané a předem stanovené projevy, jež budou pozorovány (Šnýdrová, 2008, s. 96–100).

Základním problémem pozorování však může být sám pozorovatel. Velmi často totiž pozoruje s úmyslem porozumět vnitřním pohnutkám, z nichž pramení chování pozorovaného. Nezajímá se tedy přímo o chování daného jedince, ale spíše o jeho prožívání – motivy, přání a důvody, proč se chová nějakým způsobem. Vztah mezi vnitřním prožíváním a vnějším chováním však není přímočarý. Lidé totiž mají mnoho důvodů k zakrývání a maskování svých pocitů. Proto je nutné nezaměňovat dojmy a interpretace za skutečná data (Ferjenčík, 2000, s. 167).

Nezbytnou částí každého pozorování je záznam, který zachycuje přítomnost či nepřítomnost určitého znaku nebo způsobu chování. V záznamu také může být popsána intenzita pozorovaného jevu. Z hlediska diagnostiky je třeba zaměřit se také na vzhled, verbální i neverbální projev a jednání (Šnýdrová, 2008, s. 103).

Další z psychodiagnostických metod je rozhovor, jehož cílem je získání určité informace. Nejpodstatnějším rozdílem mezi rozhovorem a pozorováním je, že rozhovor představuje zprostředkovaný a vysoce interaktivní metodu pro získávání dat. Zprostředkovanost je dána specifickými záměry respondenta, ale i jeho jazykovou obratností. To, co si respondent myslí nebo cítí není vždy možné vyjádřit prostřednictvím řeči (Ferjenčík, 2000, s. 171).

I přesto může být rozhovor obohacující i pro zkoumaného jedince, jelikož může být příležitostí k sebepoznání. Je však velmi obtížnou disciplínou, neboť umění vedení rozhovoru má úzkou souvislost s dostatečným objemem vědomostí a praktickými zkušenostmi a existuje velké riziko zkreslení informací. Rozhovor je možno členit různými způsoby, například podle typu kladení otázek, kdy může být standardizovaný se závazným zněním a pořadím otázek, nestandardizovaný, jež má určen pouze směr a cíl dotazování a polostandardizovaný, který je přechodem mezi předchozími typy (Šnýdrová, 2008, s. 103–104).

Stěžejní pro každý rozhovor jsou otázky. Na jejich volbě pořadí a znění totiž záleží i kvalita získaných informací. Měly by tedy být jasné, se vztahem k výzkumnému problému a zároveň by neměly být sugestivní a návodné. Rozhovor může být veden

formou interview nebo zprostředkovan skrze dotazník, jakožto standardizované interview v písemné podobě (Ferjenčík, 2000, s. 176).

Pro kvantitativní zachycení určité oblasti chování jsou používány psychologické testy. Psychologickým testem je myšleno systematické měření s účelem kvantifikativní výpovědi o vlastnostech jedince a o jeho specifickém chování, aby mohlo být predikováno chování v situaci mimo testování. Předpokladem pro validní, objektivní a reliabilní výstupy testování jsou standardizované výzkumné materiály a postup (Šnýdrová, 2008, s. 115).

Psychologické testy jsou v psychologii nejfrekventovanějším nástrojem pro získávání dat. I přesto, že bývají všestranné a často i časově efektivní nejsou pro získávání dat ideální. Jsou totiž pouze vzorkem určitých situací, ukazují výsledky tady a teď, nikoli trvalejší tendence. Jedním z nejznámějších způsobů rozdělení je členění na testy schopností, jež si kladou za cíl měřit maximální výkon jedince a testy osobnosti, měřící výkon standardní (Ferjenčík, 2000, s. 211).

V práci byla však namísto psychologických testů využita sociometrie, která je metodou, jež umožňuje v sociálních skupinách měřit vzájemné vztahy členů založené na přijímání či odmítání. V rámci sociometrie jsou jedincům pokládány tzv. sociometrické otázky pro zjištění preferencí na základě zvoleného kritéria. Tímto postupem je možné zjistit jakou kdo má pozici v určitém kolektivu (Zikán, online, cit. 2020-10-13).

4.2 Výzkumný vzorek a oblast šetření

Jako výzkumný vzorek oddílových vedoucích byla vybrána skupina výchovných pracovníků na třetím turnusu dvoutýdenního tábora konaného v první polovině srpna. Jedná se o vedoucí pěti dívčích a pěti chlapeckých oddílů dětí mezi sedmi a patnácti lety. Věk samotných oddílových vedoucích se pohybuje mezi osmnácti a třiceti lety.

Každý z vedoucích má svůj jedinečný potenciál, jehož další rozvoj je závislý na jeho včasném objevení. Čím dříve totiž bude potenciál vedoucího objeven, tím dříve a ve větší míře je možné jej rozvíjet. Pokud tedy bude vybrán vhodný kandidát na pozici oddílového vedoucího, je zde předpoklad, že se zvýší jeho motivace pro vykonávání dané funkce.

Takový vedoucí by mohl také pociťovat uspokojení z toho, že přidělené povinnosti a kompetence jsou v souladu s jeho zkušenostmi a povahovými rysy. Pokud by se podařilo takového výsledku dosáhnout, měl by vedoucí následně vykazovat kvalitnější aktivitu než lidé, kteří jsou méně nebo přespříliš motivovaní, či je pozice vedoucího nad jejich síly.

Faktem je, že pozice vedoucího oddílu je nejpodstatnější a zároveň nejobtížnější pozicí v rámci pracovníků letního dětského tábora. To z důvodu, že právě oddíloví vedoucí tráví nejvíce času s dětskými účastníky tábora a působí přímo na jejich psychiku. Také jsou odpovědní za jejich bezpečnost i psychickou pohodu dva týdny v podstatě nepřetržitě. Proto je nutné dosazovat zájemce o tuto funkci svědomitě a s rozvahou.

I přes určitá kritéria výběru vedoucích je každý jedinec na této pozici individuem s jedinečnými schopnostmi a rozličnými charakterovými i povahovými rysy. Liší se také míra sociálních kompetencí například při řešení konfliktů či krizových situací i míra vlastní aktivity a invence.

Všichni oddíloví vedoucí by si měli uvědomovat hloubku odpovědnosti, měli by mít schopnost poutavě komunikovat s dětmi, ovládat umění sebereflexe a mít organizační dovednosti.

Nezisková organizace, zvolená pro empirickou část diplomové práce, je již šestým rokem výhradním vlastníkem rozlehlého areálu skýtajícího možnost pohodlného ubytování pro více než dvě stovky osob na dvou hektarech plochy. Podél celého areálu protéká malá říčka, která se nejen v tropických dnech také stává součástí programu.

V prostoru tábora je bezmála třicet stálých objektů včetně sprch, kompletně vybavené kuchyně s prostornou jídelnou, – jak vnitřní, tak venkovní, která je vhodná i jako příjemný náhradní prostor pro táborový program při nepříznivém počasí, klubovny pro táborové pracovníky, která slouží pro plánování detailů programu pro další den i pro večerní setkání táborových vedoucích a praktikantů, a mnohých dalších staveb.

V době konání letních táborů jsou navíc postaveny stany s podsadami pro více než sto dvacet osob, kde jsou převážně ubytovány větší děti, praktikanti a vedoucí. Pro nejmladší děti jsou k dispozici dřevěné čtyřmístné chatičky, které poskytují dětem větší pohodlí a prostor, který oceňují i vedoucí, zejména po dešti, kdy je třeba usušit mokré oblečení.

Areál sám je v provozu již od konce třicátých let minulého století a je pamětníkem mnoha a mnoha dětských táborů a stejně jako dříve i v současné době se do činností potřebných nejen pro jeho fungování aktivně zapojuje skupina čítající více než sto nadšených a zapálených dobrovolníků všech věkových kategorií.

I letní dětské tábory, které se zde konají, jsou zajišťovány především prostřednictvím relativně velkého množství dobrovolníků, zejména z řad studentů středních a vysokých škol, ale i nemalého počtu stálých mnohaletých pracovníků, pro které je práce na táboře srdeční záležitostí a nedílnou součástí letní dovolené.

Činnost táborových pracovníků zahrnuje nejen rozmanitou zábavnou, ale i rozsáhlou a pestrou edukativní část. Součástí první jmenované části je především přímá práce s dětmi a účast na aktivitách během konání celého tábora.

Druhá, edukativní složka, realizovaná v rámci školení, teambuildingů i každodenních porad konaných během tábora, je zaměřena na přípravu jednotlivých táborových pracovníků, získávání nových a prohlubování jejich, již osvojených, poznatků o komplexním fungování tábora. Tyto poznatky jsou zcela nezbytné pro hladký a bezproblémový chod tábora a kvalitní výkon všech oddílových vedoucích i ostatních táborových pracovníků, kteří jsou pro fungování tábora také zcela nezbytní.

4.3 Časový harmonogram šetření

Fáze přípravy

- březen 2020 – vyhledání odborné literatury, vymezení problému, výběr skupiny a stanovení cílů
- duben 2020 – volba nejvhodnějších metod (metoda pozorování a dotazování, nástroj rozhovor, metoda sociometrie)
- květen 2020 – příprava podkladů a otázek
- červen 2020 – ověření vhodnosti otázek na testovacím subjektu, jejich úprava
- červenec 2020 – získání souhlasu od zkoumaných subjektů

Fáze realizace

- srpen 2020 – sběr dat, zúčastněné pozorování a řízený rozhovor

Fáze zpracování výsledků a jejich interpretace

- srpen a září 2020 – zpracování dat a kódování rozhovorů
- říjen 2020 – popis aspektů osobností oddílových vedoucích a nalézání souvislostí mezi těmito aspekty, možné příčiny a následky, sociometrie
- listopad 2020 – zpracování závěrečného zhodnocení a formulace dalšího možného využití získaných výsledků

5 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Na pozici oddílových vedoucích bývají vybíráni jedinci podle určitého klíče. Kandidáti na oddílového vedoucího musejí být plnoletí a měli by být vybaveni těmi správnými schopnostmi pro práci s dětmi. Každý kandidát by měl být obeznámen s pracovní náplní své funkce a oplývat schopností sebereflexe, jež je zásadním aspektem pro přípravu na práci s dětmi.

Do pozice oddílových vedoucích jsou kandidáti vybíráni a uváděni několik měsíců před začátkem tábora, kdy nezbytně musí projít školením, které by mělo utužit jejich schopnosti i znalosti a pomoci jim vykonávat pozici oddílového vedoucího s co nejlepšími výsledky a být pro děti poutaví i důslední.

Školení bývá realizováno prezenční formou v květnu. V letošním roce však bylo oddílovým vedoucím, kteří školení prezenčně v minulých letech již absolvovali, umožněno absolvovat jej distanční formou.

Součástí školení je několik bloků. Účastníci se seznamují s organizačními záležitostmi, právním minimem, psychologii a základy pedagogiky pro určité věkové skupiny, bezpečností a ochranou zdravé při práci, zdravotědou a základy první pomoci.

Všichni účastníci školení obdrží v předstihu skripta, která mohou použít k doplnění přednášených okruhů či k dalšímu samostudiu.

Táborovému vedoucímu začíná den v 7:00, kdy by měl absolvovat vlastní hygienu a připravovat se na budíček dětí v 7:30. Po probuzení dětí by měla následovat přiměřená rozvíčka a ranní hygiena. V mezičase vedoucí také pomáhá s organizací úklidu stanů, popřípadě chatiček, kde jsou jeho svěřenci ubytováni. Dohlíží také na to, aby si všechny děti s předepsanou medikací nezapomněly vyzvednout své léky u zdravotnice.

V 8:00, po zazvonění zvonu ohlašujícího snídani, odvádí svěřené děti do jídelny, kde dozoruje, aby se všechny nasnídaly a neopomněly doplnit do svých lahví pití na dopolední program a dodržovaly pitný režim. Také nesmí zapomenout vyzvednout pro svůj oddíl svačinu.

Při snídani oddílový vedoucí probírá s dětmi, co bude náplní dopoledního programu a které nezbytnosti na něj budou potřebovat.

Po návratu ze snídane a zabalení batohů začíná v 9:00 dopolední program, kdy by se měl oddíl ideálně z tábořiště vzdálit do nedalekého lesa, kde další postup organizuje

sám vedoucí. V případě deště je možné využít jeden z několika přístřešků v prostoru tábořiště.

Do tábora se oddíl vrací do 12:00, kdy je podáván oběd. Jednou z nemnoha možností odpočinku je potom polední klid, který je předělem mezi dopolední a odpolední aktivitou a prostorem pro načerpání nové energie. Proto v tomto čase není pro děti vedoucí k zastihnutí. Děti se v této době mohou věnovat vlastní klidové aktivitě, například čtení pohledů z domova, a navštěvovat se mezi sebou.

O počtu pohledů, které jednotlivým dětem přišly by měl mít vedoucí přehled, aby v případě jejich absence u některého z dětí, zvláště těch menších, mohl kontaktovat rodiče a pokusit se s nimi domluvit na nápravě.

Odpolední program začíná po svačině v 15:30 a trvá až do 18:00, kdy tradičně probíhá nástup celého tábora, kde je předčítám program na další den a jsou rozdávány diplomy. Po nástupu celý tábor odchází na večeri.

Večerní program by měl být méně fyzicky náročný a děti by se měly pomalu připravovat na večerku, která je pro mladší oddíly ve 21:30 a pro ty starší ve 22:00. Před tímto termínem by měl vedoucí s oddílem stihnout večerní hygienu a včas uložit děti ke spánku.

Po večerce dětí se všichni oddíloví vedoucí scházejí v klubovně, kde reflektují den svého oddílu, probírají s vedením možné problémy a další poznatky a připravují si propozice pro následující den.

Při přípravě programu by vedoucí měl brát v potaz informace z přihlášek dětí, kde jsou uvedeny i jejich zájmy, a sestavovat program tak, aby se aktivity střídaly a byly poutavé pro co největší množství dětí v oddílu.

Aby bylo možné zjistit vyváženost programu, je každý rok připraven rámcový plán pro celý turnus. V tomto plánu jsou uvedeny informace o celotáborových akcích a povinných součástech programu. Tento plán je velice důležitý i pro samotné oddílové vedoucí, aby mohli dle něj přizpůsobit oddílový program.

Tabulka 1: Rámcový plán 2020

	Dopoledne	Odpoledne	Večer	Poznámky
	9:00 - 12:00	15:00 - 17:00	19:30 - večeřka	
1. 8. sobota		14:30 odjezd z Prahy, příjezd na večeři	Vybalení, seznámení se s táborem a Táborovým řádem	
2. 8. neděle	Zdravotní filtr		Zahájení celotáborové etapové hry	Napsat pohledy domů
3. 8. pondělí	Celotáborová etapová hra, 1. etapa		Diskotéka	
4. 8. úterý				Nocování 4. + 9. oddíl
5. 8. středa	Celotáborová etapová hra, 2. etapa	Astrobus - mladší oddíly, Přednáška o drogách - starší oddíly	Astrobus - starší oddíly	Nocování 1. + 6. oddíl
6. 8. čtvrtek		Celotáborová etapová hra, 3. etapa		Nocování 5. + 10. oddíl
7. 8. pátek			Promítání filmu - beseda	Noční bojovka
8. 8. sobota	Celotáborová etapová hra, 4. etapa		Slavnostní táborák	
9. 8. neděle			Lízátková princezna - bojovka pro nejmenší	Puťák - nejstarší, Nocování 3. + 8. oddíl
10. 8. pondělí			Oddílové ohničky - vaření	Puťák - nejstarší
11. 8. úterý	Celodenní výlet			Puťák - nejstarší, Napsat pohledy domů
12. 8. středa		Celotáborová etapová hra, 5. etapa		Nocování 2. + 7. oddíl
13. 8. čtvrtek		Velká táborová pout'	Vyhlášení celotáborové etapové hry	
14. 8. pátek			Diskotéka	
15. 8. sobota	Odjezd domů			

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření).

6 OSOBNOSTNÍ PROFILY VEDOUCÍCH NA LETNÍM DĚTSKÉM TÁBOŘE

Již od starověku se lidé pokoušeli sestavovat schémata, která by dokázala kategorizovat typy osobností. Počátky této kategorizace lze pozorovat již u rozdělení čtyř temperamentů. Postupem času se kategorizace stávala řízenější a propracovanější a dnešní modely již představují většinu důležitých osobnostních rysů s relativně vysokou mírou přesnosti. Osobnostní rysy jsou však jen jedním z mnoha faktorů, jež ovlivňují lidské chování. Vliv má například prostředí, zkušenosti či individuální cíle jedince.

Popis osobností uvedený v následující části byl konzultován s klinickým psychologem a vychází z vlastního zúčastněného pozorování a z typologií, s nimiž pracuje analytická psychologie, zejména potom s modely, které používala Myersová a Briggsová, ty vychází zejména z Jungovy teorie typů a konceptu extroverze a introverze, a z modelu Big Five s nímž pracují moderní psychologické a sociologické výzkumy. Použitá jména byla z důvodu ochrany osobních údajů záměrně pozměněna.

Bez ohledu na strukturu, o níž se teorie typů snaží, je nutné mít na paměti, že i přes velké množství kategorií, má každý jedinec jen určitou míru podobnosti s danou kategorií, ta však není zcela odpovídající. Navíc existují i jedinci, kteří jsou ambiverní a nelze je jednoznačně přiřadit k jednomu určitému typu.

V následujícím popisu osobností byla použita terminologie Neris Type Explorer, která definuje šestnáct typů osobnosti. Tyto typy jsou rozděleny pomocí pěti osobnostních aspektů, jejichž kombinace určuje daný typ. Jedná se o mysl, energii, taktiku a identitu. Aspekt mysli vyjadřuje interakce jedince s okolím a dělí je na introvertní a extrovertní. Další z aspektů, energie, určuje vidění světa a člení jedince na pragmatické a intuitivní. Aspektem taktiky je rozdělován styl vyrovnávání se s emocemi na racionální a citový. Čtvrtý aspekt, taktika, odráží přístup k práci, rozhodování a plánování, a to ve formě vysoké organizovanosti či improvizace. Poslední z aspektů, aspekt identity se snaží specifikovat, jak si je člověk jistý svými schopnostmi a rozhodnutími. Asertivní jedinci bývají sebejistí, vyrovnaní, odolní vůči stresu a nejsou příliš horliví na cestě za svými cíli. Turbulentní lidé bývají rozpačitější a citliví na stres. Jsou dychtivější a více zaměřeni na úspěch a sebezlepšování (NERIS Analytics Limited, online, cit. 2020-11-01).

V tabulce je možné vidět čtyři hlavní role, jež jsou určeny hlavními cíli, zájmy a preferovanými činnostmi. Jedná se analytiky, diplomaty, strážce a průzkumníky.

Analytici bývají racionální a nestranní, vynikají v intelektuálních debatách a ve vědeckých či technologických oblastech. Většinou mají nezávislou a otevřenou mysl se silnou vůlí a představitostí.

Diplomaté jsou zaměřeni na empatii a spolupráci a vynikají v diplomacii a poradenství. Bývají kooperativní a nápadití a často se snaží harmonizovat prostředí kolem sebe.

Kooperativní bývají i strážci, jsou však i velice praktičtí a snaží se vytvářet pořádek, bezpečnost a stabilitu. Často tvrdě pracují a vynikají v logistických a správních oblastech, které mají jasně danou hierarchii a pravidla.

Průzkumníci jsou oproti tomu velmi spontánní, praktičtí a vynikají v krizových situacích, kdy je třeba rychlé rozhodování. Jsou také mistry netradičních nástrojů a technik a mají skvělé komunikační schopnosti.

Osobnosti v těchto rolích používají čtyři rozličné strategie, taktéž uvedené v tabulce. Jedná se o sebevědomý individualismus, ovládání lidí, neustálé zlepšování a společenskou angažovanost.

Sebevědomí individualisté nejraději spoléhají na své vlastní schopnosti a dělají věci podle sebe. Věří vlastnímu instinktu, mívají vysoké sebevědomí, a za důležité hodnoty považují osobní odpovědnost, důvěru v sebe samého a nepřikládají vekou pozornost názorům druhých lidí.

Jedinci používající strategii ovládání lidí mají silně vyvinuté komunikační dovednosti, cítí se velmi komfortně ve společnosti, není jim cizí hraní rolí, a mají rádi, když je druzí potřebují. Jsou si jisti svými schopnostmi a nebojí se otevřeně vyjadřovat své názory.

Strategie neustálého zlepšování je vlastní tichým individualistům. Ti mají tendenci být perfekcionista a práci na svém úspěchu věnují mnoho času a úsilí. Inklinují však k obavám, zda je jejich výkonnost dostatečná.

Poslední strategie sociální angažovanosti je příznačná pro neklidné perfekcionista jedince se sklony k silným výkyvům nálad. Typy používající tuto strategii jsou schopni tvrdě pracovat, velmi si zakládají na názorech druhých lidí a bývají značně citliví. Cení si svého sociálního postavení a snaží se uspět ve všem, co dělají.

Tabulka 2: Typy osobností

Analytici	Sebevědomý individualismus	Asertivní architekt, Asertivní logik
	Ovládání lidí	Asertivní velitel, Asertivní diskutér
	Neustálé zlepšování	Turbulentní architekt, Turbulentní logik
	Společenská angažovanost	Turbulentní velitel, Turbulentní diskutér
Diplomaté	Sebevědomý individualismus	Asertivní advokát, Asertivní zprostředkovatel
	Ovládání lidí	Asertivní protagonista, Asertivní bojovník
	Neustálé zlepšování	Turbulentní advokát, Turbulentní zprostředkovatel
	Společenská angažovanost	Turbulentní protagonista, Turbulentní bojovník
Strážci	Sebevědomý individualismus	Asertivní logistik, Asertivní obránce
	Ovládání lidí	Asertivní vedoucí, Asertivní konzul
	Neustálé zlepšování	Turbulentní logistik, Turbulentní obránce
	Společenská angažovanost	Turbulentní vedoucí, Turbulentní konzul
Průzkumníci	Sebevědomý individualismus	Asertivní virtuos, Asertivní dobrodruh
	Ovládání lidí	Asertivní podnikatel, Asertivní bavič
	Neustálé zlepšování	Turbulentní virtuos, Turbulentní dobrodruh
	Společenská angažovanost	Turbulentní podnikatel, Turbulentní bavič

Zdroj: NERIS Analytics Limited, online, cit. 2020-11-01

6.1 Vedoucí dívčích oddílů

Turbulentní advokát

Nejmladší vedoucí dívčích oddílů, devatenáctiletá Karolína, měla na starost dvanáct nejmladších děvčat. I přesto, že byla vedoucí poprvé, v uplynulých dvanácti letech sbírala táborové zkušenosti jako dětský účastník a poté jako praktikant, pomáhající vedoucím.

Karolína je velmi dobrým motivátorem, což se projevilo například na celodenním výletě, kde dokázala s nejmladšími dívkami ujít celou trasu, přestože některé ze starších oddílů ji nezvládly. Na první pohled Karolína působí křehce, ale umí být i velice rázná.

To může být u nemladších oddílů nevýhodou, jelikož dívky si cení spíše ochranného a vlídného přístupu. Mnohé z nich byly totiž na táboře poprvé a ocitly se na dva týdny v neznámém prostředí bez rodičů. Karolína si však s jejich adaptací poradila velice dobře a dívky nakonec odjížděly spokojené.

Je velice chytrá, ambiciózní a v krizových situacích zachovává chladnou hlavu. Často přichází s novými originálními nápady a vylepšeními, ráda se učí nové dovednosti a je flexibilní.

Umí přecházet od myšlenky k myšlence, přičemž je schopná na první pohled nesourodé nápady za použití kreativity propojit a čerpá ze svých znalostí získaných na střední pedagogické škole, kde získala vzdělání v oboru předškolní a mimoškolní pedagogika. Zároveň se zajímá o psychologii, již se chystá studovat na vysoké škole.

Problémy často analyzuje a snaží se za pomoci různých úhlů pohledu najít nejvhodnější řešení. Je charismatická a umí si rychle získat důvěru ostatních dospělých, jelikož její komunikační dovednosti mají vysokou úroveň, zároveň však svým projevem nenudí a dokáže být zábavná a udržet si nadhled.

Je soucitná a má schopnost chápat potřeby a pocity lidí kolem sebe a nesnaží se uspět na úkor jiných lidí. Má tendenci přemýšlet a o tom, jak její činy ovlivňují ostatní a snaží se chovat altruisticky.

Karolína je citlivá na kritiku a má sklony k perfekcionismu. Mezi ostatními vedoucími příliš nevyčnívá, ale obecně je oblíbená. Na táboře byla společně se svým partnerem, který vedl oddíl nejmladších chlapců. Občas měli společnou tendenci stahovat se do ústraní.

Turbulentní dobrodruh

Oddílovou vedoucí druhého nejmladšího oddílu byla jednadvacetiletá Veronika. Veronika je mírně lenivá, ale mezi dětmi oblíbená. Hojně se zaměřuje na kreativní činnosti. V krizových situacích jí chybí nadhled a relativně snadno se vzdává.

Při celodenním výletu nezvládla chůzi na slunci, zanechala oddíl praktikantovi a sama se vrátila do tábora. Když však nezažívá osobní diskomfort, dokáže situaci vyřešit,

což se projevilo například u nočního pomočování jedné z dívek, kdy v noci sháněla suchý spací pytel a pomáhala jí se znečištěným oblečením.

Problémy, které se jí zdají absurdní, však bagatelizuje. Například, když jedna z dívek měla problém s vybalováním věcí, které se jí nevešly do skříňky a rozplakala se, neudržela své nervy a nepříjemně ji odbyla.

Na první pohled působí vyzrálé, ale je názorově nestálá. Při práci s dětmi se snaží být svědomitá a nic nezanedbávat. Děti se na ni s důvěrou obrací se svými potížemi. Na rozdíl od jiných vedoucích chodila své svěřenkyně kontrolovat i během noci.

Veronika má spíše introvertní povahu a ráda tráví čas sama v přírodě, ale i přesto je občas ráda mezi lidmi. Často činí spontánní rozhodnutí a umí relativně dobře zpracovávat konstruktivní kritiku. Na druhé působí sympaticky a umí se vžít do emocí druhých. Klade však důraz na svobodu svého projevu. Nemá v oblibě dlouhodobé plány a závazky a ráda si nechává otevřené možnosti.

Turbulentní bavič

Oddílovou vedoucí prostředního dívčího oddílu byla jednadvacetiletá Denisa, která má extrovertní povahu a velmi ráda se baví ve společnosti. Většinu času je pozitivní a usměvavá. Mezi ostatními však nijak zvlášť nevyčnívá. Děti ji mají rády. Je nekonfliktní a nechává se unášet životem.

Oplývá kreativitou a má neotřelé nápady. Chybí jí však cílevědomost a „tah na branku“, když se však pustí do nějaké kreativní činnosti, jsou většinou výstupy velmi kvalitní.

Denisa je velice všímavá, umí poskytovat emocionální podporu a zajímá se o životy ostatních, kteří si s ní proto s oblibou hovoří a svěřují se. Je velice oblíbená u vedení. Má široký okruh přátel a ráda se spoléhá na štěstí a přicházející příležitosti. Svůj program příliš neplánuje, přesto je však schopná děti zaujmout a zadané úkoly splnit.

Je relativně silně emocionální, citlivá vůči kritice a snaží se vyhýbat konfliktům. Nerada se nudí a při večerní zábavě bývá velice aktivní.

Asertivní bavič

Oddílová vedoucí druhého nejstaršího oddílu, jednadvacetiletá Adéla, je mezi děvčaty velice oblíbenou vedoucí. Umí dobře komunikovat s dětmi a ty se jí svěřují i se závažnějšími problémy, jako je například sebepoškozování či konflikty s rodiči. Má

nadhled a neřeší malichernosti. Je nespoutaná, ráda se baví. V určitých chvílích má problém s autoritami a dodržováním stanovených pravidel.

Občas mívá bláznivé nápady, jako ponechat zaběhnutého psa v táboře, ve stanu. Je spontánní a má mnoho energie. Má svůj osobitý styl, je zvědavá a ráda zkusí nové věci. Je asertivní a vykonává jen takové činnosti, v kterých vidí smysl.

Adéla se většinou neumí držet zpátky a nevdá jí vystoupit ze své komfortní zóny. Při hrách bývá soutěživá, umí dobře namotivovat svůj oddíl a mívá tendenci porušovat pravidla. Je oblíbená pro svou energii a přiměřenou dávku drzosti. Ráda experimentuje a žije přítomným okamžikem.

Od základní školy se přátelí s Denisou, vedoucí sousedního oddílu. Jejich kombinace přátelství a rivality se přenáší i do občasného společného programu jejich oddílů. Zejména kontaktní hry mají v jejich podání u dětí veliký úspěch. Nadšení a euforie oddílů jsou v tomto případě převážně zapříčiněny velice emocionálně zabarvenými výrazy, grimasami a držením těla oněch oddílových vedoucích, které tím dokážou děti namotivovat k maximálním výkonům, i když vlastně o nic nejde. To, že jsou schopny téměř kdykoliv a na počkání propadnout kouzlu okamžiku a plně se ponořit do své role, dokáže změnit obyčejnou hru ve velice emočně vypjatou a dlouhodobě zapamatovatelnou a vzpomínanou situaci.

Turbulentní logistik

Dvaadvacetiletá Diana byla vedoucí nejstaršího dívčího oddílu. Snaží se působit vyzrálé. Ráda by se dostala mezi vedení, není však příliš loajální a v některých vedoucích vzbuzuje nedůvěru. Do skupiny oddílových vedoucích příliš nezapadá a drží se stranou. Děti si však zorganizovat umí. Dívky si s ní rády povídají, někdy jí však vytýkají přílišnou tvrdost. Má dobré manažerské schopnosti.

Její ambice se projevují i ve volném čase mimo tábor, kde vyučuje na rozličných kroužcích, pro předškolní i školní děti organizuje soustředění. Často se účastní různých školení, workshopů. Je absolventkou školení hlavních vedoucích táborů s akreditací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a zároveň držitelkou osvědčení o absolvování akreditovaného vzdělávacího programu – vyučování tance v zájmovém vzdělání u dětí 1. stupně ZŠ.

Diana se snaží být nezávislá a soběstačná a v tom co dělá, umí být velmi efektivní.

6.2 Vedoucí chlapeckých oddílů

Asertivní velitel

Nejmladším z vedoucích byl na táboře osmnáctiletý Adam, který vedl oddíl nejmladších chlapců. Adam je velmi ambiciózní a na malé chlapce možná až příliš tvrdý a neškodila by mu vyšší míra empatie a laskavosti.

Je sportovně založený a nabitý testosteronem, to také využívá při vedení ragbyového týmu i studiu v zahraničí. Občas mu chybí nadhled, většinou je však nabitý pozitivně a je velmi dobrý motivátor a vůdce. Citlivější chlapci by však možná ocenili jemnější způsob vedení.

Má velké charisma a umí si jít tvrdě za svým cílem. Má rád výzvy a strategické myšlení mu není cizí. Je extrovertní a má dominantní povahu. Ve své činnosti je efektivní a má v sobě velké množství energie. Je velmi sebevědomý a nepochybuje o svých schopnostech. V určitých situacích však je příliš tvrdohlavý a na některé jedince působí arogantním dojmem.

Jelikož je partnerem Karolíny, vedoucí nejmladšího dívčího oddílu, často spojovali svůj program. Toto spojení bylo pro děti velice výhodné, protože kombinace jejich osobností fungovala při hrách velice dobře a vzájemná soutěživost podněcovala i soutěživost a aktivitu jejich svěřenců. Dokázali však i výborně spolupracovat a například při nocování v lese poskytnout dětem nezapomenutelný zážitek a zároveň pocit bezpečí.

Asertivní obránce

Jedinou dívkou mezi vedoucími chlapeckých oddílů byla devatenáctiletá Simona, která měla na starost druhé nejmladší chlapce. Simona má kvůli drobné tělesné vadě velice hluboký hlas. I její fyzická kondice a některé její povahové vlastnosti, jsou považovány za mužské. Tato nezvyklá kombinace jí umožnila dobře a zcela přirozeně vykonávat funkci vedoucí chlapeckého oddílu, kam jsou téměř vždy dosazováni muži.

Simona je nezávislá, rozhodná a umí v krizových zachovat chladnou hlavu. Má jasně vyhraněné názory, ze kterých neustupuje. Důsledně trvá na dodržování dohodnutých pravidel probíhajících her či běžného táborového života. Sama a s úsměvem je ochotna si osobně a přede všemi zvyšovat tělesnou kondici například kliky v případě, kdy tato pravidla poruší. Mezi chlapci byla velmi oblíbená a uznávaná. Vždy a ve všem

se snaží být pro svůj oddíl vzorem, proto sklízela plody v podobě naprosto oddaného a poslušného oddílu.

Je citlivá a má dobře rozvinuté sociální dovednosti. Při jednání s vedením tábora je však poznat, že je nevyzrálá. Chybí jí diplomatický takt a snaží se za všech okolností hájit práva druhých, aniž by se jí daný problém dotýkal. Občas bývá cynická, je ale patrné, že tím zakrývá svou nejistotu při jednání s vedením. Má spíše introvertní povahu. Při zadání úkolu je spolehlivá, trpělivá, nápáditá, ale realistická. Je velmi loajální a má však problém oddělovat osobní a neosobní situace.

Turbulentní prostředník

Vedoucím prostředního oddílu chlapců byl dvaadvacetiletý Matěj. Matěj příliš nezvládá krizové situace a občas má problém s autoritami, špatnou náladu však neventiluje mezi dětmi a umí je nadchnout a povzbudit. Chybí mu ale pevná vůle a odhodlání.

Na první pohled je Matěj tichý a hloubavý, velmi si cení hlubokých vztahů. Povrchní vztahy nechce udržovat ani s dívkami. Snaží se jednat s nejlepšími úmysly, nemá však příliš vysoké sebevědomí. Je velmi citlivý a nepříliš dobře snáší kritiku a má tendenci se vůči ní vymezovat.

V situaci, kdy měl pocit, že se jeho oddílu děje určitá nespravedlnost, nebál se veřejně vystoupit na večerním nástupu celého tábora a dát najevo svůj nesouhlas skrze oddílový pokřik, jehož přepis pak dokonce vyvěsil na dveře hlavního vedoucího tábora.

Je přemýšlivý a nesnaží se uspět na úkor druhých. Je velice sebekritický, což může narušovat jeho motivaci. Mezi chlapci je oblíbený a umí s nimi poutavě komunikovat. Každý další rok, kdy je vedoucím, je u něj vidět veliký posun kupředu.

Asertivní protagonista

Nejstarším vedoucím byl třicetiletý voják z povolání Zdeněk, který skvěle zvládá rovnováhu mezi tvrdostí a přátelstvem. Chová se k dětem s respektem, ale má autoritu. V krizových situacích je rozhodný a zachovává chladnou hlavu, umí si ze sebe však dělat i legraci. Chlapci ho uznávají a považují za vzor.

Zdeněk je přirozený vůdce plný charismatu. Na táboře využívá své zkušenosti z vojenských výcviků, které vede. Budí v dětech přirozenou důvěru i respekt a velice rád s nimi pracuje a motivuje je k sebezlepšování. Během tábora dokázal skvěle řešit konflikty mezi chlapci ve svém oddílu.

Nebojí se výzev, po odjezdu Tomáše se nabízel, že by převzal i jeho oddíl (zde je nutno podotknout, že starší oddíly čítají osmnáct až dvacet dětí). Umí dát najevo nesouhlas, ale zároveň i pochválit za dobře vykonanou práci či výkon při hře a případně se omluvit v situacích, které si o to žádají.

Je dobrým analytikem a má schopnost sebereflexe. Je týmovým hráčem a naslouchá názorům jiných lidí, ale stále si zachovává svou racionalitu.

Asertivní podnikatel

Vedoucím nejstarších, patnáctiletých, chlapců byl rovněž voják z povolání, osmadvacetiletý Tomáš. Tomáš je relativně tvrdý, zocelený několika vojenskými misemi absolvovanými v zahraničí, ale pozitivně nabitý. Žije přítomným okamžikem a nebojí se výzev. Je plný energie a nadšení.

Rád posouvá své hranice a zkouší nové věci. K tomu se snažil motivovat i chlapce ze svého oddílu. Například při ranních rozvíčkách i sportovních hrách se, podobně jako Zdeněk, svým svěřencům snažil zvýšit vytrvalost i fyzickou kondici. Je racionální a přímý, společenský, neholduje však až příliš nespoutané zábavě. Někdy bývá netrpělivý.

Nebojí se projevit, když má s něčím problém. I proto, kvůli neshodám s vedením, odjel z tábora o několik dní dříve a na jeho pozici nastoupil jeden z uvolněných oddílových vedoucích, kterými tábor disponuje i pro tyto případy.

7 ROZHOVOR

Následující kapitola obsahuje přepis rozhovoru se zástupci hlavního vedoucího pro výchovnou činnost, kteří jsou odpovědní za výběr oddílových vedoucích a jejich přípravu. Rozhovor je opatřen komentáři a poznatky autorky.

Autorka práce: „Podle jakých kritérií se vybírají kandidáti na pozici oddílového vedoucího? Co by měli splňovat?“

ZHV 1: *„Zásadní roli v tom hraje, jestli jedinec má zájem, trávit čtrnáct dní tvrdou prací bez nároku na odměnu. Dále vybíráme podle zkušeností. Rozhodně musí mít sociální schopnosti, zkušenosti, ideálně z našeho tábora, či z práce s dětmi. Musí zapadnout do kolektivu, protože trávíme na malém místě spoustu času, takže se nesmíme štvát.*

Je to i genderově rozdělené, chceme kluky ke klukům a holky k holkám, takže upřednostníme i třeba lehce horšího uchazeče, pokud bude genderově vyhovovat danému oddílu. A samozřejmě tam platí pravidlo, že kdo tam jede potřetí, nebude nahrazen někým, kdo jede poprvé, pokud nebyl výrazně špatný. To je taková relativní zásada, která se dodržuje.“

ZHV 2: *„Pevná kritéria nemáme. Naše filozofie vychází z předpokladu, že o děti se nejlépe postarají jen bývalé děti, které si sami vychováváme, ti, kteří jezdí na náš tábor od dětství, ví, co a jak, známe je a můžeme se na ně spolehnout. Často se známe i s jejich rodiči, takže víme, z jakého kontextu budoucí vedoucí vychází a jaké má schopnosti a dovednosti.*

Obecně by takový člověk měl mít rozhodně pozitivní vztah k dětem, měl by být spolehlivý, loajální, přátelský a kreativní. Také by měl mít schopnost děti něco naučit a předávat dál co sám umí. Měl by mít rád přírodu a neměl by se bát jakékoliv práce. Nejen té s dětmi.“

Z názorů zástupců hlavního vedoucího i vlastního pozorování je patrné, že hlavním kritériem pro výběr oddílových vedoucích je především pozitivní vztah k dětem a ideálně zkušenost s účastí na vybraném táboře v pozici dítěte i praktikanta. Dobré je také vědět, z jakého sociálního prostředí vedoucí pochází a zda se umí postavit k práci „čelem“, aby bylo možné předvídat, jak na táboře bude fungovat.

Autorka práce: „*Lze někoho ze současných vedoucích považovat za názorového vůdce?*“

ZHV 1: „*Tento termín se často omílá, myslím si, že je tam víc silných osobností, ale že by to tam jedna nějak naprosto ovládala, myslím, že to na našem turnusu není. Vidím tedy to na jiných turnusech. Je to velice zajímavý efekt toho stáda, jako jednotlivci se chovají jinak, než jako to stádo a vidíte, že to není jejich názor, ale názor onoho vůdčího jednotlivce. Myslím, že u nás je to rozmělněné do menších částí. Že někdo ovládá večírky, někdo zvládne líp práci s dětma, někdo je sportovnější, někdo je oblíbenější, ale nějak si nemyslím, že by tam byla silná osobnost, která by určovala myšlení nebo jednání těch lidí celkově.*“

ZHV 2: „*Domnívám se, že v současné době u nás ve skupině nikdo takový není. V dřívějších dobách tomu tak bylo. Stejně jako v každé sociální skupině, i u nás dynamika v kolektivu funguje.*“

V současné době nikdo z vedoucích není typickým vůdcem skupiny, ale přesto je možné setkat se mezi nimi se silnými osobnostmi. Každý z vedoucích má svůj osobitý styl a je pro skupinu přínosem v jiné oblasti, ať už sportu, zábavy, kreativních činností či tábornických dovedností.

Autorka práce: „*A jaké osobnostní atributy mají ti nejoblíbenější vedoucí?*“

ZHV 1: „*Ani na to není úplně jednoznačná odpověď, protože u každého dítěte a pohlaví se cení něco jiného. Takže, co je zásadní a musí být pro všechny, musíte ty děti mít rád, být tam pro ně a trávit s nimi ten čas. No, a to už je devadesát procent úspěchu, abyste byli ten daný rok vyhlášeni tím nejoblíbenějším vedoucím, kterého kdy měli za celou dobu.*“

ZHV 2: „*Musí mít vnitřní osobitou energii, umění děti strhnout, zaujmout, pobavit. Zároveň být pravdomluvný, spolehlivý, rovný, spravedlivý.*“

Nejdůležitější je tedy láska k dětem, empatie a entuziasmus, děti totiž dokážou vycítit neupřímné jednání, a to se může na vztahu s vedoucím podepsat. Táborem prošlo i nemálo dětí, především z neúplných rodin, které si ke svým vedoucím vytvořily velmi osobní vztah a udržují s nimi kontakt i v dospělosti, protože jim plně důvěřují a nebojí se jim svěřit se svými problémy, ale i radostmi. Velkou devizou je, když je vedoucí zábavný, umí hrát na hudební nástroj a zpívat, tím si, zejména u ohně, získává oblibu u mnoha dětí, jelikož dokáže vytvořit skvělou atmosféru.

Autorka práce: „Jaké vlastnosti to jsou třeba u dívčích oddílů?“

ZHV 1: „*Tak tam je to určitě si s nimi vytvořit sociální kontakt a povídat si s nimi a u menších být tou maminkou-slepičkou, ošetřovatelkou. U těch větších být tou zkušenější kámoškou, které se můžete se vším svěřit a u kluků, tam je to zase úplně opačně. Tam malí chtějí tatínka, prostřední chtějí drsného vůdce a nejstarší už takového polopartáka a polovůdce. A není jeden prototyp oddíláka, který by seděl na všechny tyhle skupiny.*“

ZHV 2: „*U malých oddílů je vhodná určitě větší laskavost, trpělivost, jiná komunikační strategie než u větších dětí. U starších a nejstarších oddílů zase zásadovost, porozumění a pevná ruka. Lepší vždy je, když mají dívčí oddíly oddílovou vedoucí a ty chlapecké oddílového vedoucího. Spíše jde ale o to, jak si to sedne. Je to asi personální. Jsou kluci, kteří jsou perfektními vedoucími u prostředních holčičích oddílů, také máme dobrou zkušenost s oddílovou vedoucí u nejmenších oddílů. Úplně se neosvědčila děvčata u prostředních a nejstarších chlapeckých oddílů. Tam to moc nesesedne. Ale jak jsem už řekla, spíše je to personální.*“

Oba zástupci se zde shodli, že čím jsou děti menší, tím větší mají potřebu laskavého, pečujícího a trpělivého vedoucího. S věkem potom roste potřeba komunikace, možnosti svěřit se a pevnějšího vedení. Velice však záleží i na povahách jednotlivých dětí.

Autorka práce: „Byl někdo z vedoucích letos výrazně oblíbenější než ostatní?“

ZHV 1: „*Nepřišlo mi to nijak výrazně. Oni jsou totiž oddíly, které jsou hlasitější než jiné, to jsou většinou ti prostřední kluci a holky nebo ti starší prostřední, no a ti, když si někoho oblíbí, tak je to všude slyšet, když si někoho oblíbí mrňata, tak to tak slyšet není. Takže se vždycky zdá, že nejoblíbenější oddíláci jsou u těch prostředních, protože jejich děti jsou nejvíce hlučné.*“

ZHV 2: „*Nemyslím si.*“

Ač se v oddíle najdou jedinci, kterým je sympatický vedoucí jiného oddílu, většina dětí si vytvoří nejpevnější pouto s vedoucím vlastního oddílu, kterého má v oblíbenosti nejvíce, proto je velice těžké hodnotit, zda je některý z vedoucích oblíbenější než jiní.

Autorka práce: „Byl tam třeba někdo, komu není co vytknout nebo který to vedl přesně tak, jak si představujete?“

ZHV 1: „Rozhodně, samozřejmě kdybychom hledali chyby, najdeme je na všech, ale to jsou maličkosti, já bych řekl, že víc jak polovině nebylo co vytknout a té druhé něco málo. Když se dětem věnujete naplno, tak není co vytknout. A naši vedoucí s nimi poslední roky tráví téměř veškerý svůj čas.“

ZHV 2: „I když máme společný cíl a co se týká filozofie vedení oddílů jsme poměrně jednotní, každý jsme osobnost a každý vede oddíl po svém. Žádný ideální mustr neexistuje. Každý dětem předává něco ze své originality a osobitosti. Takže nejde říct. Každý by každému vytkl něco trošku jiného. Vždy v tomto ohledu půjde o subjektivní názor. Nikdo není dokonalý a všichni děláme občas chyby.“

V letošním roce se všichni oddíloví vedoucí snažili vést oddíl nejlépe jak mohli. Jistě by bylo možné vytknout určité drobnosti, ale žádného velkého přešlapu se nedopustil žádný z nich. Přesto je možné, aby v příštím roce byli ještě lepšími vedoucími než roce letošním, se zkušenostmi totiž roste i odbornost a kvalita odvedené práce.

Autorka práce: „A je za poslední roky vidět v osobnostech vedoucích nějaký posun?“

ZHV 1: „Rozhodně se to lepší, tak jako celá společnost. V devadesátých letech tu bylo naprosté peklo a anarchie a nyní mám pocit, že celý národ studuje vysokou školu a polovina z toho v cizině. Jsou větší odborníci, s větším zanícením, s větší láskou a nasazením ve svém volném čase a za své peníze vykonávat činnost oddílových vedoucích.“

ZHV 2: „Rozhodně ano. Vzhledem k tomu, že pracujeme s mladistvými a dospělými od patnácti let, tak rozhodně. Každým rokem jsou naši výchováci zkušenější a zralejší.“

Jelikož tábor vede stejný tým lidí, s drobnými obměnami, již několik let, zlepšuje se jak kvalita stylu vedení, tak kvalita oddílových vedoucích samotných, kteří jsou vybíráni s větší rozvahou. O jejich výběru rozhoduje více lidí, již se mohou vzájemně obohatit poznatky o jednotlivých kandidátech a vybrat tak toho nejlepšího. Svou roli hraje i množství zájemců, z nichž je vybíráno.

Autorka práce: „Takže se zvyšuje míra kompetencí a zodpovědnosti vůči té funkci?“

ZHV 1: „Určitě, lepší se kvalita vedoucích. Za a, jsou rozhodně zkušenější, kdo tam jede po třetí, je na úplně jiné úrovni, než kdo tam jede poprvé a kdo je tam už po šesté, po sedmé, to je naprosto rozdílný způsob vedení dětí, když má navíc vychytané veškeré hry a možnosti daného oddílu. A u nováčků může za zlepšení, že na táboře vyrůstali a viděli to i z druhé strany. Takže proto je super vzít jako oddíláky bývalé táborové děti, protože už jsou prakticky hotoví. Znají terminologii, znají hry, znají přístup, okolí tábora.

Za b, se velice zvýšila úroveň proškolení, když jsem se bavil s účastníky jiných táborů, tak to, co oni probírali jednu nebo dvě hodiny, my jsme měli na dva dny, takže naše školení jsou na úplně jiné úrovni, kdy tam přijde doktor, zkušený lékař s pannou a představí tam základy první pomoci a ukáže je v praxi. A i na ostatních částech školení si dáváme velmi záležet. A buď to byla ztráta času, protože se za posledních pětadvacet let nic nestalo, kromě pár drobných úrazů, nebo je vidět, jak to super funguje.“

ZHV 2: „Rozhodně, zejména s věkem.“

Zejména v posledních letech si vedoucí více uvědomují rizika spojená s vedením dětí a snaží se jim předcházet. Několikaletí vedoucí mají už i propracovanější hry a vědí, co na děti funguje, jak je zaujmout, získat si jejich důvěru a jak s nimi nejlépe pracovat a zároveň si rozložit své síly na celou dobu tábora, jelikož je to velice vyčerpávající jak po fyzické, tak po psychické stránce. Při správném vedení je však největší odměnou nadšení a láska dětí, které se příští rok chtějí vrátit.

Autorka práce: „Z druhé strany, byl mezi vedoucími někdo, u koho si myslíte, že byl přešlap ho brát? Že to nebyla úplně šťastná volba?“

ZHV 1: „Letos bych řekl, že jedna dívka, sice oblíbená u oddílu, ale nehodila se sociálně do naší skupiny, přístupem byla odlišná a stranila se ostatních. Ale nebyl to přešlap, děti s ní byly spokojené. Po stránce vedení dětí nebylo moc co vytknout, ale bohužel i ta sociální stránka tam hraje velkou roli. Jinak z minulých let mám zkušenost, že není úplně vhodné brát učitelky ze školky, jejich děti jsou pořád v naprostém bezpečí, protože se nedostanou dál jak třicet metrů od tábora, jsou pořád v táboře a kreslí si. Anebo jsou lidi, kterým ta práce s dětmi vůbec neseďla, takže ano, občas se takový přešlap stane. Ale proto tam máme tzv. uvolněné oddílové vedoucí, kteří můžou dočasně nebo

napořád převzít daný oddíl a dovést ho do konce. Už se to osvědčilo, i když byl některý z vedoucích velmi unavený a potřeboval den pauzu.“

ZHV 2: „Určitě ano. Spíše jsme třeba nezvolili vhodný oddíl pro dotyčného člověka a bývala by mu sedla jiná věková kategorie.“

Z názorů zástupců hlavního vedoucího vyplývá, že je velice důležité mít na zřeteli, jaká věková a genderová kategorie bude oddílovému vedoucímu přidělena, ale i jestli daný člověk bude kompatibilní s kolektivem ostatních vedoucích. Když jedno z těchto kritérií není splněno, může se stát, že onen vedoucí nebude ve své kůži, a to potom pocítí i děti z jeho oddílu a jejich zážitek z tábora nemusí být takový, jaký by mohl být v případě jiného vedoucího.

Autorka práce: „Takže i sociálně to mezi vedoucími funguje?“

ZHV 1: „Velice dobře. Tak pokud je největší problém jedna slečna, která se lehce distancuje, tak to je velice dobrý výsledek. Řekl bych, že sociální stránka občas lehce převáží nad odborností a profesionalitou. Když si máme zvolit mezi externisty, kteří jsou sice skvělí, ale nezapadnou a internisty, kteří jsou průměrní, ale skvěle zapadnou, protože to tam milují od malička. A je velmi důležité dělat to pro radost.“

ZHV 2: „Domnívám se, že ano. I když se třeba všichni úplně nemilují, panují korektní a slušné vztahy. Většina našich oddíláků se zná od útlého věku, takže spíše panuje opravdu přátelská a milá atmosféra.“

Jelikož se většina vedoucích zná od dětství, tak vědí, co od sebe mají očekávat a soužití jim nedělá problém. Ten občas nastává v případě externistů či dlouhodobých antipatií z osobních důvodů. I proto jsou na pozici vedoucích preferovány bývalé táborové děti s již vytvořenými sociálními vazbami, aby se v kolektivu minimalizoval vznik třecích ploch a panovala přátelská atmosféra.

Autorka práce: „Jak by tedy měl vypadat prototyp ideálního vedoucího?“

ZHV 1: „Měl by být společenský, sportovní, kreativní, citlivý k dětem, protože, když se jim stýská, jsou důležité pohádky a „potulení“. Musí být zároveň rázný a rozhodný, mít nápady...“

ZHV 2: „Asi nedokážu odpovědět. Pro každou věkovou kategorii by to asi bylo jiné.“

Jeden konkrétní prototyp ideálního vedoucího asi neexistuje, je důležité zvažovat různé proměnné jako je věk, pohlaví, preference dětí i vedení tábora. Vždy se však cení kreativita, empatie a rozhodnost.

Autorka práce: „Čeho je třeba se vyvarovat?“

ZHV 1: *„Těch, co si chtějí jenom honit ego nějakou mocí, i když u těch prostředních kluků je to v určité míře až žádoucí, tam když mají správného vůdce, tak se to cení, ale nesmí se to dostat do těch nesprávných měřítek, to je potom průšvih. Nejhorší je samozřejmě narazit na úchyly, ty bohužel tábory přitahují a za pětadvacet let se tam mihli tři, naštěstí nikdo nic nezpůsobil, ale byl nepříjemný už jen pocit, že byli blízko dětí. Násilníky jsme tam naštěstí neměli a nic dalšího zásadního mě asi nenapadá.“*

ZHV 2: *„Určitě je lepší se vyhnout nevyzrálým jedincům a nechat je ještě dozrát. Někdy se totiž vhodný vedoucí vykrystalizuje až po několika letech na jiné pozici.“*

Je velice důležité dávat si pozor na varovné signály a vybírat oddílové vedoucí s rozvahou a průběžně ověřovat, zda byl výběr správný, aby bylo možné v případě potřeby včas zasáhnout.

Autorka práce: „Dobře. Moc děkuji za rozhovor.“

8 SOCIOMETRIE

Další z použitých metod v praktické části je metoda sociometrie. Tato metoda byla zvolena z důvodu zhodnocení vzájemných vztahů ve skupině vedoucích.

Jednotliví vedoucí se vzájemně zhodnotili na škále od jedné do pěti, přičemž číslo jedna bylo bráno jako nejvyšší možné hodnocení. Výsledky sociometrického měření byly vyhodnoceny na základě tabulek a grafů, okomentovaných níže. Grafy byly vytvořeny pomocí stránky <https://www.sociometrie.cz/> (Zikán, online, cit. 2020-10-13).

Tabulka 3: Pořadí jednotlivců v hodnocení ostatními

#	Vliv	#	Obliba	#	Náklonnost	#	Ovlivnitelnost
1	Adam	1	Zdeněk	1	Tomáš	1	Tomáš
1	Zdeněk	2	Denisa	2	Matěj	2	Matěj
2	Adéla	2	Tomáš	3	Zdeněk	3	Diana
3	Tomáš	3	Karolína	4	Adéla	3	Simona
4	Veronika	4	Adéla	4	Simona	4	Denisa
4	Simona	5	Adam	5	Denisa	4	Adéla
5	Denisa	6	Veronika	5	Diana	5	Zdeněk
6	Karolína	6	Simona	5	Adam	6	Karolína
7	Matěj	7	Matěj	6	Karolína	6	Adam
8	Diana	8	Diana	7	Veronika	7	Veronika

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření).

Z pořadí ve sloupci vlivu vedoucího je patrné, či názory jsou pro ostatní z vedoucích směrodatné. Pořadí také koreluje s podílem vlivu daného jedince na dění ve skupině vedoucích a jak případně zasahuje do vzájemných interakcí ostatních.

Prvenství v tabulce však nemusí nutně znamenat optimální organizační efektivitu. Pořadí spíše poukazuje na schopnost lepšího sociálního sebeprosazení ve skupině a kvalitnějšími sociálními dovednostmi.

Méně vlivní jedinci mohou mít tendenci se přizpůsobovat názorům a postojům těch vlivnějších nebo je naopak začít vnímat jako rivaly.

Sloupec oblíby značí míru oblíbenosti jedince mezi ostatními a je obrazem preferencí jednotlivých vedoucích. Proto se mohou zdroje sympatie i antipatie velmi lišit

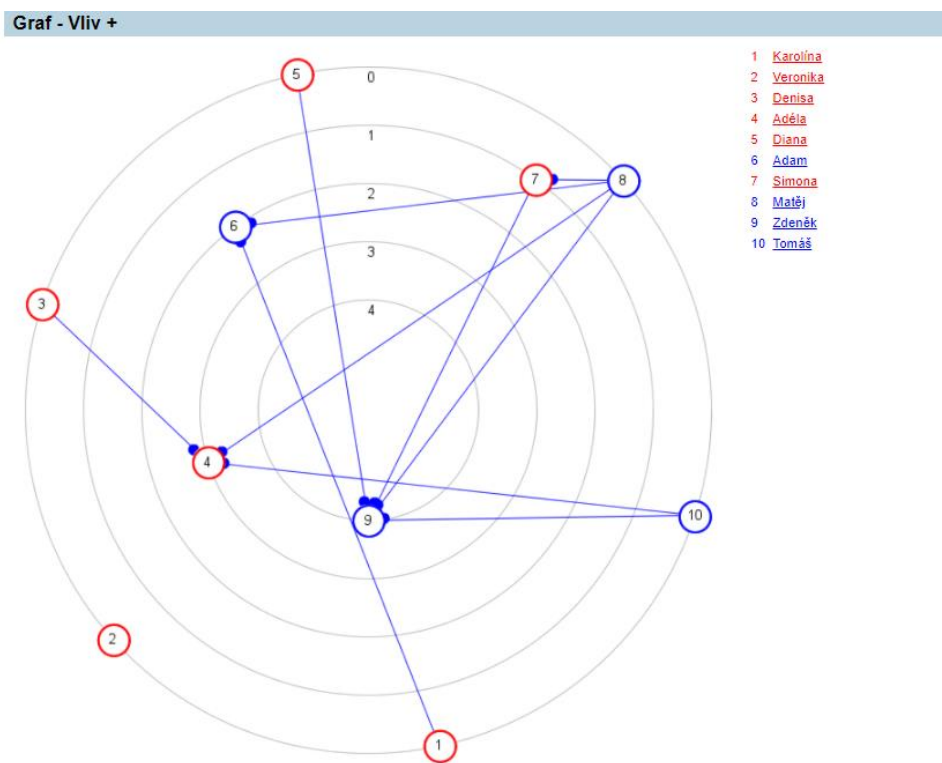
a atributy způsobující oblíbenost jedním členem skupiny mohou u jiného vyvolávat opačnou emoci.

I oblíba je z velké části závislá na sociálních kompetencích jedince, ale i na dalších faktorech. Vliv může mít například styl oblékání a celkový fyzický vzhled. Svou roli může sehrát i případná sexuální přitažlivost.

Ve sloupci náklonnosti lze pozorovat, jakou měrou hodnotí vedoucí ostatní členy skupiny v pozitivním smyslu. Čím výše v tabulce se vedoucí objeví, tím pozitivněji hodnotí ostatní ve skupině. Kritičtější jedince je pak možné nalézt ve spodní části tabulky.

Sloupec ovlivnitelnosti ukazuje na subjektivní míru adaptability vedoucího. Na rozsah ovlivnitelnosti působí i míra konformity vedoucího a subjektivní důležitost dodržování norem ve skupině.

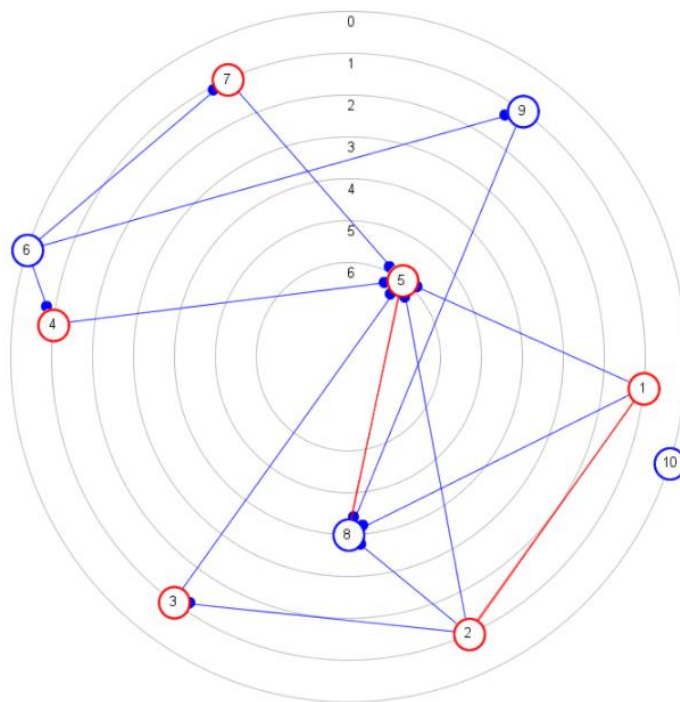
Graf 1: Největší vliv vedoucích

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření).

Graf 2: Nejmenší vliv vedoucích

Graf - Vliv -

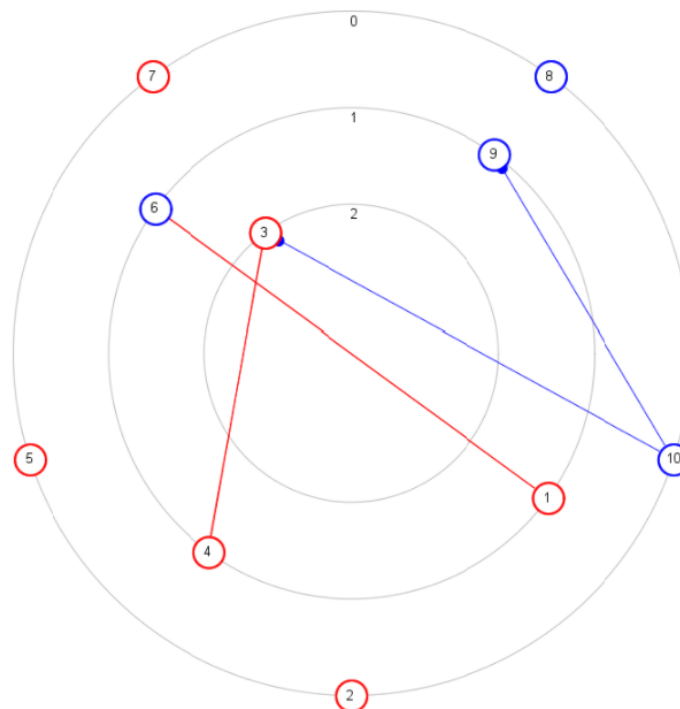

- 1 [Karolína](#)
- 2 [Veronika](#)
- 3 [Denisa](#)
- 4 [Adéla](#)
- 5 [Diana](#)
- 6 [Adam](#)
- 7 [Simona](#)
- 8 [Matěj](#)
- 9 [Zdeněk](#)
- 10 [Tomáš](#)

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření).

Graf 3: Vzájemné sympatie vedoucích

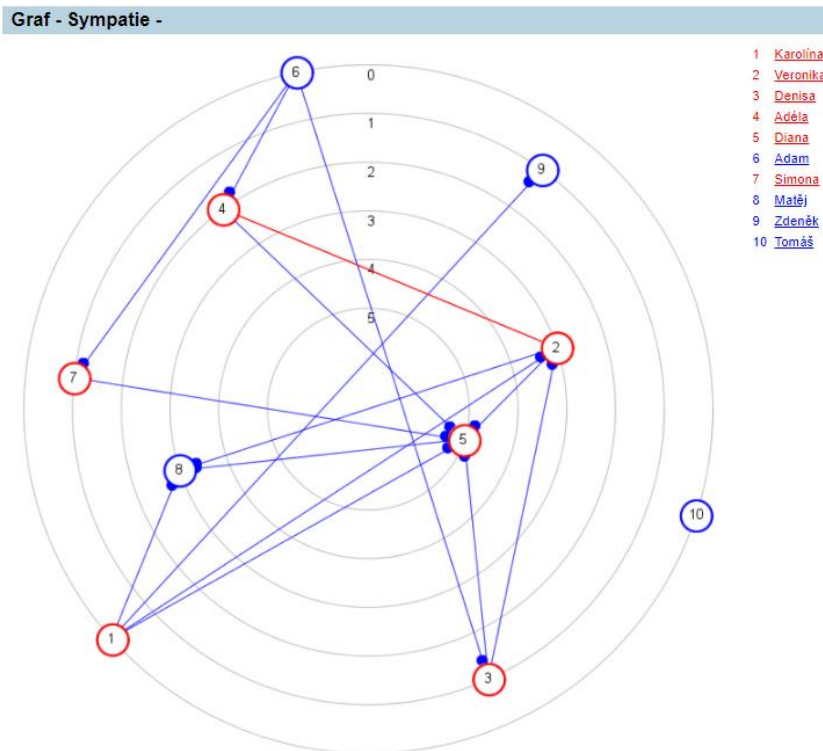
Graf - Sympatie +

- 1 [Karolína](#)
- 2 [Veronika](#)
- 3 [Denisa](#)
- 4 [Adéla](#)
- 5 [Diana](#)
- 6 [Adam](#)
- 7 [Simona](#)
- 8 [Matěj](#)
- 9 [Zdeněk](#)
- 10 [Tomáš](#)

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření)

Graf 4: Vzájemné antipatie vedoucích

Zdroj: Autorka práce, 2021 (vlastní šetření).

Výše uvedené orbitální sociogramy znázorňují vzájemné hodnocení vedoucích. Čtyři sociogramy znázorňují kvality pozitivní a negativní volby v oblasti vlivu a v oblasti sympatií.

Na sociogramu je možné pozorovat soustavu několika soustředných kružnic, dále bodů zanesených na těchto kružnicích a vzájemných spojnic mezi nimi. Všechny kružnice jsou opatřeny číslovkou, která znázorňuje počet voleb dané možnosti.

Jednotlivé oddílové vedoucí potom znázorňují body na kružnici a lze je rozeznat podle přiložené legendy v pravém horním rohu každého sociogramu.

Spojnice mezi těmito body vyobrazují konkrétní volby mezi vedoucími. Modré spojnice jsou znázorněním jednostranné volby, kdy na straně příjemce je spojnice označena. Červené spojnice pak vyobrazují vzájemné volby.

Z grafů tak je možné vypočítat vzájemné vztahy mezi vedoucími. Je například patrné, že za nejvlivnějšího je považován Zdeněk s Adamem, následovaný Adélou, a za nejméně vlivnou je považována Diana a větší množství voleb získal i Matěj.

V rámci sympatií je možné pozorovat vzájemnou vazbu mezi Adélou a Denisou, které jsou i mimo tábor přítelkyněmi, sociogram tedy jen potvrdil předpoklad autorky.

Stejný případ nastal i v případě Adama a Karolíny, kteří jsou partnery, vzájemné sympatie jsou tedy očekávatelné.

Na opačném pólu je možné nalézt Dianu, která v některých vedoucích vzbuzuje antipatie, a Veroniku s Matějem, kteří také nedopadli v měření nejlépe. Je zajímavé že v oblasti vlivu a sympatií lze pozorovat podobné výsledky u nejlépe a nejhůře hodnocených.

I přes míru oblíbenosti a vlivu zobrazené v sociogramu je však skupina oddílových vedoucích ochotna si vzájemně pomáhat a spolupracovat, ať už při tvorbě programu pro děti nebo v osobních záležitostech.

9 INTERPRETACE A PREZENTACE VÝSLEDKŮ

I přes rozdílné typy osobností, jež se na táborech vyskytují je možné u většiny pozorovat shodné znaky a častěji se vyskytující tendence. Jedná se například o pozitivní přístup k dětem, jejich motivaci většinou pomocí metody cukru a biče, snaha nedávat najevo větší sympatie či antipatie vůči jednotlivým dětem v oddílu, flexibilita či určitá míra přizpůsobivosti nečekaným situacím, kdy je třeba reagovat ihned. V mnohých aspektech jsou však vedoucí velkými individui s různými přístupy.

Oddíloví vedoucí jsou ve většině případů vybíráni z řad bývalých táborových dětí, proto tito jedinci předem vědí, co je během tábora může potkat a na co se připravit. To i proto, že přechod mezi pozicí dítěte v oddíle a funkcí oddílového vedoucího je proložen ještě místem praktikanta.

Praktikant pomáhá vedoucímu u jednotlivých oddílů, k nimž je vedením tábora přidělen. Oddílů vyzkouší praktikant během tábora několik, a může se učit všem potřebným dovednostem od zkušenějších účastníků tábora, ale také zjistit, která věková skupina dětí je mu nejbližší a kterou by chtěl případně v dalších letech vést. Někteří jedinci na této pozici však zjistí, že práce s dětmi není jejich silnou stránkou a chtějí se dále ubírat jiným směrem.

O to jednodušší je pak zařazení jedince, který býval praktikantem, ke správnému oddílu. I přesto je, obzvláště první rok výkonu funkce oddílového vedoucího, velmi zatěžující jak po psychické i fyzické stránku. Vedoucí musí být odolný a vypořádat se s velmi aktivním programem i nedostatkem spánku. Každý další rok na stejné pozici však už bývá jednodušší a uvolněnější, proto se na tábor mnoho lidí rádo vrací.

U vedoucích, kteří přicházejí z mimotáborového prostředí, může být adaptace složitější a náročnější z mnoha důvodů. Je nutné osvojit si všechny zvyky a pravidla, jak psaná, tak ta nepsaná, sžít se s ostatními vedoucími a najít si cestu k dětem, pro něž jsou zcela neznámí.

Pro tyto osoby je také obtížnější zorientovat se v okolí tábora, aby mohl být vhodně naplánován program pro děti vzhledem k rozloze a terénu míst obklopujících tábořiště. V případě těchto jedinců se tedy nezdá, že se účastní tábora pouze jeden rok a ten následující se už podílet nechtějí. Existují však určité výjimky potvrzující

pravidlo, které se začlení velice dobře a vydobydou si svou unikátní pozici v rámci táborového kolektivu.

Osobnosti vedoucích lze rozdělit do čtyř rozličných kategorií s podobnými rysy. Čtyři vedoucí, Veroniku, Denisu, Adélu a Tomáše, lze zařadit do kategorie průzkumníků, kterým je společná soběstačnost, vysoká míra flexibility a rychlé myšlení.

Tito vedoucí nejsou posedlí detaily a většinou jsou schopni pružně a rychle reagovat na neobvyklé události a krizové situace. V určitých chvílích však bývají velice impulzivní, což jim může způsobovat problémy například při komunikaci s vedením tábora.

Chvílemi se odchyľují od svých povinností a mohou hledat úlevy. Protože nemají rádi monotónnost, je pro ně těžké se soustředit na jednu konkrétní činnost. Jsou spontánní, vřelí a často vyhledávají zajímavé a netradiční zážitky. Ty pak s velikou chutí zpřístupňují i dětem ve svém oddíle, pro které se potom tábor stává nezapomenutelným a touží se zúčastnit i v dalších letech.

Matěj, Zdeněk a Karolína spadají do kategorie diplomatů. K dětem jsou často laskaví a velkorysí a je jim vlastní vysoká míra empatie, chvílemi je pro ně však těžké ovládnout vlastní emoce. S dětmi si rádi povídají, jsou přátelští, naslouchají jejich problémům a velmi dobře si poradí i konflikty uvnitř oddílu.

V určitých situacích však mají tendenci jemně manipulovat s lidmi kolem sebe, snaží se je ale postrčit pozitivním směrem. Jsou silně intuitivní, citliví a mají potřebu řešit nespravedlnost kolem sebe.

V Matějově životě však došlo k určitým problémům, ve škole a s dívkou, které se rozhodl vyřešit velice nešťastným způsobem, na podzim spáchal sebevraždu. Zpětně by bylo možné určité náznaky směřující k tomuto činu pozorovat, avšak toto tragické vyústění, i vzhledem k Matějovu nízkému věku, neočekával nikdo z jeho okolí. V historii tábora se totiž jedná o první takový případ.

Dianu a Simonu je možné zařadit do kategorie strážců. Obě tyto ženy jsou praktické a uzemněné. Jsou hrdé na své schopnosti, kterých jsou si vědomy, a mají rády pořádek, stabilitu a lpí na dodržování veškerých pravidel. Jsou ochotny tvrdě pracovat a dávají přednost osvědčeným metodám, před těmi, s nimiž nemají předchozí zkušenosti.

V určitých situacích bývají tvrdohlavé, nepřístupné názorům druhých a nemají rády nekonzistentní jedince. Při vymyšlení programu pro děti mají v hlavě i záložní plány, například pro případ deště či extrémního horka.

Jediný Adam spadá do kategorie analytiků. Je více racionální než ostatní, přesto však intuitivní a kreativní. Stále se snaží zlepšovat a posouvat kupředu, protože má touhu být úspěšný ve všem, co dělá. To však očekává i od lidí kolem sebe, na které může působit arogantně a tvrdě.

Rozhovor se zástupci hlavního vedoucího poukázal na to, že je ve skupině vedoucích vhodné mít různé typy osobností oddílových vedoucích, které, budou-li správně zkombinovány, se mohou vzájemně doplňovat a každý bude vhodný pro jinou věkovou skupinu a pohlaví.

Nezbytná je však také sociální kompatibilita vybraných jedinců, a to z důvodu, že dvoutýdenní fyzicky i psychicky vyčerpávající soužití na relativně malém prostoru může být obtížné. Zvláště, když místem pro načerpání sil pro pracovníky tábora je nepřilíš rozlehlá klubovna. Do té je přístup dětem zakázán a je v ní dovoleno kouření, používání vulgarit a po večerce děti i konzumace alkoholických nápojů v rozumné míře.

V rámci sociometrie se podařilo zjistit, že sociální dynamika skupiny funguje a vzájemné vztahy mezi vedoucími jsou ve většině případů přátelské. I u těch méně vřelých vztahů, kdy je chování mezi oddílovými vedoucími chladnější, je však korektní, slušné, a i tito vedoucí jsou schopni si v případě potřeby vzájemně pomoci.

Tento přístup je nastaven i ze strany vedení tábora, které se s vedoucími snaží jednat na rovinu, přátelsky a konstruktivní kritiku, vyjadřovanou nejčastěji v soukromí kanceláře, vyvažovat na každodenních poradách uznáním a oceňováním dobře zvládnuté přípravy či programu s dětmi.

V minulých letech však soužití ve všech případech tak přátelské nebylo. Svou roli sehrála relativně vysoká míra promiskuity a lenosti určitých členů dané sociální skupiny, která zapříčinila napjaté vztahy a konflikty mezi některými z vedoucích.

V letošním roce si vedoucí v průběhu tábora pomáhali i mezi sebou a na programu často spojovali své oddíly a vzájemně se obohacovali o nové poznatky, přístupy i hry. Děti se tak zároveň seznámily i s jinými styly vedení a přístupu, než měl jejich oddílový vedoucí, a ty starší zároveň měly více podnětů pro přemýšlení, zda by se v budoucnu také chtěly stát vedoucími.

Kombinace různých typů osobností je tedy žádoucí a neexistuje jednoznačná odpověď na to, jaké konkrétní osobnostní atributy by měl ideální oddílový vedoucí mít. Nezbytná je však určitá míra psychické i fyzické odolnosti, láska k dětem, empatie i nadšení a odhodlání neustále se zlepšovat a posouvat kupředu.

Autorka doporučuje, že při výběru nových oddílových vedoucích je nejlépe se vyhnout přijímání jedinců, kteří táborovým prostředím neprošli a neznají jej, zohledňovat kompatibilitu se stávajícími vedoucími a již mezi dětmi si ideálně vytypovat optimální psychicky i fyzicky schopné kandidáty, jejichž způsobilost a vhodnost potom prověří absolvování tábora na pozici praktikanta.

ZÁVĚR

V úvodu předkládané diplomové práce bylo stanoveno několik cílů jak v teoretické, tak v empirické části. V teoretické části bylo cílem za pomoci studia tištěných i elektronicky dostupných pramenů popsat základní problematiku a terminologii vztahující se k pojmu osobnosti, jejího zkoumání, struktury, včetně temperamentu, schopností, postojů a rysů, i dynamiky, obsahující motivaci a vůli.

Teoretická část byla rozčleněna do kapitol a podkapitol, zpracovaných prostřednictvím citací a parafrází, a zároveň doplněna souvisejícími obrázky převzatými z odborných publikací pro lepší objasnění popisovaných témat.

Stanoveného cíle teoretické části bylo dosaženo. Při případném navazování na diplomovou práci by bylo možné zpravovat teorii osobnosti a přidružená témata v širším kontextu a hlouběji.

Empirická část práce byla věnována zkoumání aspektů osobnosti oddílových vedoucích na letním dětském táboře a je v ní obsažena případová studie, rozhovor se zástupci hlavního vedoucího a sociometrie. Jejím cílem bylo zjistit jaké typy osobností se na letním dětském táboře vyskytují, jak jsou schopny fungovat jak s dětmi, tak vzájemně.

Autorčiným záměrem zároveň bylo zjistit, jaké osobnostní aspekty jsou pro výkon oddílového vedoucího žádoucí a čeho je naopak lepší se vyvarovat.

Ke zpracování empirické části bylo použito vícera metod včetně sestavení osobnostních profilů, rozhovoru se zástupci hlavního vedoucího a sociometrie. Sama autorka na letním dětském táboře participovala, a mohla tak pro obohacení práce využít i metody zúčastněného pozorování.

Na vzorku deseti oddílových vedoucích, čtyř mužů a šesti žen, byly popsány atributy jejich jednotlivých osobností a v následném rozhovoru se zástupci hlavního vedoucího byly rozebrány žádoucí i nežádoucí aspekty osobností vedoucích. Dynamika dané sociální skupiny poté byla nastíněna za pomoci sociometrie. Autorka došla k několika závěrům.

Osobnost ideálního vedoucího nelze přesně definovat. Každá věková kategorie i pohlaví si žádá od svého vedoucího odlišný způsob vedení tudíž i osobnosti. Jsou však aspekty, jimiž by měl každý správný oddílový vedoucí oplývat. Jde o fyzickou a psychickou odolnost, empatii, pozitivní přístup k dětem, entuziasmus a rozhodnost.

Děti jsou totiž schopny vycítit z oddílového vedoucího nejistotu, a potom je velice těžké s nimi pracovat. Přílišná tvrdost a nepřístupnost je však také nežádoucí, jelikož děti potřebují mít k vedoucímu důvěru a mít prostor pro vlastní vyjádření.

Pro kandidáty na nové oddílové vedoucí je nespornou výhodou být bývalým táborovým dítětem. Znají totiž prostor tábora i jeho okolí, vidí, jak funguje táborový kolektiv a znají jeho pravidla. Při výběru nových vedoucích je tedy důležité mít na paměti i ostatní členy skupiny, aby s nimi byla nová osobnost kompatibilní a předcházelo se kolizím. Nový vedoucí by měl být sociálně obratný, aby i v situaci, kdy dojde ke konfliktu s jiným vedoucím dokázal udržet odstup a jednal korektně. Je totiž pro děti, které zrcadlí chování svého vedoucího vzorem.

Cílů empirické části bylo dosaženo a diplomová práce by mohla vybrané neziskové organizaci sloužit jako doplňující materiál pro výběr nových oddílových vedoucích v následujících letech. Profil ideálního vedoucího však vytvořen nebyl.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BALCAR, K., 1991. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 2., opr. vyd. Chrudim: Mach. ISBN neuvedeno.
- BLATNÝ, M., 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3434-7.
- BLATNÝ, M. a A. PLHÁKOVÁ, 2003. *Temperament, inteligence, sebepojetí*. Brno: Sdružení Scan. ISBN 80-86620-05-0.
- CAKIRPALOGLU, P., 2012. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4033-1.
- ČAČKA, O., 2002. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. 3., opr. vyd, Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-107-0.
- DRAPELA, V. J., 2011. *Přehled teorií osobnosti*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0040-6.
- FARKOVÁ, M., 2017. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-130-0.
- FERJENČÍK, J., 2000. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-367-6.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ, 2015. *Psychologický slovník*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HEWSTONE, M. a W. STROEBE, ed., 2006. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-092-5.
- KOŤA, J., D. TRPIŠOVSKÁ a M. VACÍNOVÁ, 2013. *Sociální psychologie: vybrané kapitoly*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-029-7.

NAKONEČNÝ, M., 2009a. *Psychologie osobnosti*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1680-5.

NAKONEČNÝ, M., 2009b. *Sociální psychologie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŘÍČAN, P., 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3133-9.

ŠNÝDROVÁ, I., 2008. *Psychodiagnostika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2165-1.

URBÁNEK, T., D. DENGLEROVÁ a J. ŠIRŮČEK, 2011. *Psychometrika: měření v psychologii*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-836-4.

VÝROST, J. a I. SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

HALL, C. S. a G. LINDZEY, 2002. *Psychológia osobnosti*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá. ISBN 800-80-3384-3.

KAZDIN, A. E., ed. 2000. *Encyclopedia of psychology*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 587-5-46213-250-2.

SCHRAGGEOVÁ, M., 2011. *Vybrané kapitoly z psychológie osobnosti*. Bratislava: Stimul. ISBN 978-80-8127-019-2.

WILEY, J., 2003. *Handbook of Psychology*. John Wiley & Sons, Ltd. ISBN 978-04-7149-874-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

NERIS Analytics Limited. *16 personalities*. [online]. © 2011–2020

[cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.16personalities.com/>

NEŠPOR, Z. R., ed. *Sociologický slovník*. [online]. © 2018 [cit. 2020-09-20]. Dostupné

z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Osobnost_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Osobnost_(MSgS)).

ZIKÁN, J. *Sociometrie*. [online]. © 2020 [cit. 2020-10-13]. Dostupné z:

<https://www.sociometrie.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

OV – oddílový vedoucí

ZHV – zástupce hlavního vedoucího

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Struktura osobnosti podle Freuda.....	15
Obrázek 2: Struktura osobnosti podle Junga	16
Obrázek 3: Vztahování se k lidem podle Horneyové	18
Obrázek 4: Pojetí osobnosti podle Rogerse	19
Obrázek 5: Maslowova pyramida potřeb	20
Obrázek 6: Typy osobnosti podle Eysencka.....	23
Obrázek 7: Schéma volního aktu	30

Seznam grafů

Graf 1: Největší vliv vedoucích	59
Graf 2: Nejmenší vliv vedoucích	60
Graf 3: Vzájemné sympatie vedoucích	60
Graf 4: Vzájemné antipatie vedoucích.....	61

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rámcový plán 2020	41
Tabulka 2: Typy osobností	44
Tabulka 3: Pořadí jednotlivců v hodnocení ostatními	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Pracovní místo: Oddílový vedoucí	I
--	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Pracovní místo: Oddílový vedoucí

- 7:00 **Budíček vedoucích.**
- 7:05 OV budí ze svého oddílu děti, které mají být ten den ve služebním oddíle a neprodleně je posílá vedoucímu dne spolu s hygienickými potřebami, osobní hygiena, čaj, káva, probuzení v klubovně.
- 7:30 **Budíček dětí.**
Max. v 7:35 **rozevčička s oddílem.**
- 7:50 Dohlédnout na osobní hygienu dětí v umývárkách.
- 8:15 **Snídaně** – OV jí s dětmi v jídelně, kontroluje umytí rukou a dodržování pitného režimu, kontroluje, zda děti jí, nenechávají zbytečně zbytky a nevynáší jídlo z jídelny, sděluje oddílu, kam se půjde na dopolední program, co se bude dělat a jak se děti mají obléknout; OV vyzvedne dopolední svačinu a zajistí, aby si děti natočily do lahví nápoje; OV zajistí pravidelné každodenní mytí lahví v umývárce u sprch, a to horkou vodou, štetkou, případně saponátem a osobně dozoruje a kontroluje provedení (štetky a saponát jsou k dispozici v kuchyni).
- 8:30–8:55 **Úklid chatek** – dohled, kontrola vhodného oblečení a obuvi (ponožek) před odchodem na program, balení na dopolední program; pozor na pokrývku hlavy, nápoje, repelent a krém na opalování.
- 8:55 Vyzvednutí materiálu v klubovně na dopolední program, OV dohlédne, aby si děti vymyly a naplnily lahve s pitím.
- 9:00 **Odchod z tábora na dopolední program** – spolu s praktikantem, lékárníčkou a svačinou.
- 9:00–12:00 **Dopolední program** – OV hlídá čas, jestli se neblíží doba návratu zpět do tábora; úklid místa po dopoledním programu + balení, návrat do tábora (při domluvě s vedoucím dne o pozdějším příchodu na výdej stravy možný příchod do tábora později). Vypůjčený materiál vrátit zpět vždy čistý, nepoškozený. Případné poškození či ztrátu hlásit ihned!!!

- 12:15–13:00 **Oběd** – OV jí s dětmi v jídelně, dohlíží na výdej jídla u okénka, koriguje množství jídla, hlídá diety dětí v oddíle, dohlíží na pitný režim a dohlíží na vrácení jídla, aby nebyly velké zbytky.
- 13:00–14:30 **OV zapíše v klubovně službu a program na dopoledne, odpoledne, večer na následující den.** Pokud je oddíl ten den na seznamu sprchování, dohlíží na sprchování, jinak se připravuje na program, nebo plní jiné úkoly od vedení tábora. Má-li vše hotovo, může se se souhlasem vedení tábora odebrat k odpočinku. Při poledním klidu OV nemusí být pro oddíl k zastížení, s jakýmkoliv problémem můžou zajít do klubovny, za zdravotnicí, či za „sportákem“, který při poledním klidu hlídá tábor. O poledním klidu rozdává OV dětem poštu a balíky. Případně píše diplomy – nebo zadá tento úkol praktikantovi. Zapisuje potřebný materiál na příští den do červených desek. **Pokud je v následujících dnech v programu nocování či vaření oddílu, včas nahlásí požadavky (suroviny a materiál).**
- 14:30 **Svačina – vyzvednutí** materiálu na odpolední program v klubovně; nejpozději v 15:00 odchod s oddílem z tábora na odpolední program.
- 15:00–18:00 **Odpolední program** – OV hlídá čas, jestli se neblíží doba návratu zpět do tábora, motivuje oddíl, aby měl na večerním nástupu pokřik; motivuje, vede a sleduje praktikanta; úklid místa po odpoledním programu + balení; odchod s oddílem do tábora – OV kontroluje čas tak, aby oddíl nepřišel na nástup pozdě. Vypůjčený materiál vrátit zpět vždy čistý, nepoškozený. Případné poškození či ztrátu hlásit ihned!!!
- 18:00 **Večerní nástup** – OV udržuje kázeň v oddíle, v případě, že je chladno, dohlíží na vhodnou obuv a oblečení dětí.
- 18:30–19:30 **Večeře** – OV jí s dětmi v jídelně, jídlo si vyzvedává jako poslední, dohlíží na výdej jídla, koriguje množství, hlídá diety a dohlíží na vrácení jídla, aby nebyly velké zbytky.
- 19:05 Příprava + balení na večerní program.
- V případě, že oddíl odchází na nocování – na nocování odchází vždy pouze a výhradně oddílový vedoucí, jehož oddílu se nocování týká a jemu přidělený praktikant, pokud vedení tábora neurčí jinak.**

19:30–20:00 (podle příchodu z večere) Příprava + balení + odchod na večerní program (děti i praktikant) + vyzvednutí materiálu na večerní program v klubovně. Pokud je oddíl na rozpisu sprchování, dohlíží na pořádek při sprchování, aktivní účast na programu, OV hlídá čas návratu do tábora, vrácení nafasovaného materiálu.

20:00–21:00 (21:30) **Večerní program.**

21:00–21:30 OV mladších oddílů – návrat z programu, hygiena a večerka, ukládání dětí, (OV označuje stan služby na další den).

21:30 Večerka mladších oddílů.

21:30–22:00 OV starších oddílů – návrat z programu, hygiena a večerka, ukládání dětí, (OV označuje stan služby na další den).

22:00 Večerka starších oddílů.

Po večerce má OV osobní volno do začátku porady, domlouvá vše potřebné s praktikantem, který je mu přidělen na další den, pokud tak již neučinil (zajištění budičku, pomoc při rozcvičce, osobní hygieně dětí, program, materiál).

22:00 **Porada s vedením tábora** – OV je přítomen v klubovně, před poradou nebo po poradě krátce zhodnotí činnost praktikanta a dá zpětnou vazbu praktikantovi, i vedení.

23:30 OV dbá na to, aby praktikant do 18 let, kterého má přiděleného na následující den, měl večerku – šel spát. **Je to povinnost OV** (Pokud se bude jednat o praktikanta staršího 18 let, prodlužuje večerku **pouze vedení tábora**).

01:30 Večerka OV, pokud vedení nerozhodne jinak.

V případě, že chci opustit prostor tábora, kromě běžného programu, mohu tak učinit pouze po domluvě s vedením tábora!

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Denisa Sýkorová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Aspekty osobnosti vedoucího na letním dětském táboře

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.